

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse informatievaardigheden

Aandacht voor informatievaardigheden neemt zowel op basisscholen als op het vmbo niet toe

In het basisonderwijs is het aantal scholen met een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden tussen 2016 en 2018 iets toegenomen. Tussen 2018 en 2019 is dit percentage gelijk gebleven (24%). De frequentie waarmee leerkrachten basisonderwijs expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden, is sinds 2019 iets gedaald ten opzichte van voorgaande jaren.. Voor leerlingen basisonderwijs zijn boeken de afgelopen jaren minder belangrijk geworden als bron van informatie en het internet via de smartphone belangrijker. Leerlingen zijn langzaam iets vaker gaan controleren wie iets op internet heeft gezet.

Op vmbo-scholen in de Monitor zijn docenten in 2019 iets minder vaak expliciet aandacht gaan besteden aan informatievaardigheden, dan in het voorgaande jaar. Leerlingen vmbo zoeken informatie duidelijk minder vaak op met een computer of tablet, en vaker op hun telefoon dan vier jaar geleden.

Oudere leerlingen zoeken informatie (nog) vaker op internet en minder in boeken

Zowel op de basisschool als op het vmbo zoeken leerlingen in hogere leerjaren informatie, bijvoorbeeld voor een werkstuk, minder vaak in een boek dan leerlingen in lagere leerjaren. Leerlingen op basisscholen zoeken in hogere leerjaren juist vaker naar informatie via internet, dan leerlingen in lagere leerjaren. Op het vmbo is hierin geen duidelijke ontwikkeling te zien tussen de lagere en de hogere leerjaren

Jongens zeggen informatie vaker zonder hulp te kunnen vinden, meisjes gebruiken meer bronnen en geven informatie vaker in eigen woorden weer

Zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs lijkt de informatievaardigheid van meisjes op veel punten wat groter te zijn dan die van jongens. Meisjes gebruiken meer bronnen (en vaker boeken) voor het vinden van informatie dan jongens. Daarnaast vragen meisjes vaker aan anderen waar zij informatie kunnen vinden, schrijven zij vooraf vaker op wat zij al weten en geven zij achteraf informatie vaker in eigen woorden weer dan jongens. Wel zeggen jongens iets vaker te controleren wie informatie wanneer op internet heeft gezet en of informatie niet te oud is. Jongens zeggen vaker de informatie die zij zoeken 'altijd' zonder hulp te kunnen vinden dan meisjes. Deze verschillen gelden zowel voor het basisonderwijs als voor het vmbo.

Meer aandacht voor vaardigheden bij expliciete leerlijn op basisschool en op het vmbo

Op basisscholen met een expliciete leerlijn informatievaardigheden, laten leerkrachten informatievaardigheden vaker en breder aan de orde komen dan op basisscholen zonder leerlijn. Op scholen waar de bibliotheek recent scholing over informatievaardigheden heeft gegeven aan leerkrachten, besteden leerkrachten vaker aandacht aan het reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten, dan de leerkrachten op scholen die niet recent scholing hebben gevolgd over informatievaardigheden. Op zowel basisscholen als scholen in het voortgezet onderwijs met een expliciete leerlijn lijken ook de leerlingen op sommige punten wat 'informatievaardiger' te zijn.

Colofon

Auteur

DESAN Research Solutions: Sandra Delis, Jannes Hartkamp

In opdracht van

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de samenwerking van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* in het basisonderwijs uitgevoerd. In 2014 is daar de Monitor voor het voortgezet onderwijs bijgekomen en in 2015 de Monitor BoekStart in de kinderopvang. Deze monitor wordt, in opdracht van Kunst van Lezen (samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek), inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal, pdf's en een grafiekgenerator kunnen scholen en kinderopvanglocaties, gemeenten, provincies en bibliotheken hun eigen resultaten en de landelijke resultaten bekijken. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden. Daarnaast wordt door DESAN voor elk onderwijsniveau jaarlijks een landelijke analyse gerapporteerd die zich vooral richt op ontwikkelingen, verschillen tussen groepen leerlingen (bijvoorbeeld naar geslacht en leerjaar) en verbanden tussen leesbevorderingsactiviteiten en leesplezier en leesgedrag van leerlingen.

De vragenlijsten voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs bevatten specifieke vragen over informatievaardigheden. Sinds 2016 wordt hiervoor, in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek, ook een landelijke analyse uitgevoerd. De resultaten van die analyse worden in dit rapport beschreven.

Amsterdam, juli 2020

Sandra Delis
Jannes Hartkamp
DESAN Research Solutions

Inhoudsopgave

Monitor de Bibliotheek <i>op school</i> Landelijke analyse informatievaardigheden	1
Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Leeswijzer	8
Selectie.....	9
Afronding	9
Significantie.....	9
2 Basisonderwijs - ontwikkelingen.....	11
2.1 Ontwikkelingen leesconsulenten	11
2.2 Ontwikkelingen leerkrachten	13
2.3 Ontwikkelingen leerlingen	17
3 Basisonderwijs - verschillen tussen groepen leerlingen.....	21
3.1 Leerjaar	21
3.2 Geslacht	24
4 Basisonderwijs - verbanden	27
4.1 Leerlijn, mediaplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met activiteiten leerkrachten	27
4.2 Leerlijn, mediaplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met antwoorden leerlingen	28
4.3 Activiteiten leerkrachten – verband met antwoorden leerlingen.....	29
5 VMBO - ontwikkelingen	31
5.1 Ontwikkelingen bibliotheekmedewerkers	31
5.2 Ontwikkelingen docenten	34
5.3 Ontwikkelingen leerlingen	38
6 VMBO - verschillen tussen groepen leerlingen	43
6.1 Leerjaar	43
6.2 Geslacht	46
7 VMBO - verbanden	49
7.1 Leerlijn, leesplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met activiteiten docenten	49
7.2 Leerlijn, leesplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met antwoorden leerlingen.....	49

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs en voortgezet onderwijs bevat een unieke schat aan data. De resultaten worden in verschillende rapportages (digitaal en in pdf) teruggekoppeld op het niveau van de deelnemende scholen, bibliotheken, gemeenten en provincies. Daarbij worden als referentie ook landelijke resultaten gepresenteerd. Bovendien worden op basis van een uitgebreide analyse van de data ook verdiepende landelijke rapportages samengesteld.

De vragenlijsten van de Monitor voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs bevatten sinds 2014 een reeks specifieke vragen over informatievaardigheden. De monitorcoördinatoren van de bibliotheken kunnen aangeven of deze vragen voor de betreffende school moeten worden gesteld. Voor deze vragen is een verdiepende landelijke analyse uitgevoerd, voor de metingen in het basisonderwijs en vmbo over 2015, 2016, 2017, 2018 en 2019. De analyse richt zich onder andere op ontwikkelingen bij scholen, leerkrachten en leerlingen en op verschillen tussen bijvoorbeeld jongens en meisjes en jongere en oudere leerlingen. Bij de analyse zijn de gegevens uit verschillende vragenlijsten gecombineerd.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de laatste vier metingen die DESAN Research Solutions namens Kunst van Lezen en de Koninklijke Bibliotheek in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen worden ingevuld: leerlingen, docenten¹ en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers.

De monitorcoördinatoren van bibliotheken geven in de portal van de Monitor MdBos op welke scholen meedoen aan de monitor. Zij geven aan wie de bibliotheekmedewerker op de school is en nodigen deze uit om 1) een vragenlijst in te vullen en 2) aan te geven welke docenten gaan deelnemen aan het onderzoek bij de betreffende school. De bibliotheekmedewerkers en de docenten ontvangen een uitnodiging met een link naar de voor hen bestemde vragenlijst. Vervolgens ontvangt de docent of een leerlingcoördinator een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De docent of leerlingcoördinator zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen de vragenlijst invullen.

De Monitor de Bibliotheek *op school* is zowel voor het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs de afgelopen jaren in volume gegroeid, al is de groei in het voortgezet onderwijs inmiddels gestagneerd. Onderstaande tabel laat voor de afgelopen viermetingen eerst de respons per jaar per doelgroep zien en daaronder welk deel

¹ In het basisonderwijs wordt de term leerkracht gebruikt.

daarvan, op aangeven van de monitorcoördinator, ook de vragen over informatievaardigheden heeft gekregen (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal deelnemers MdBos per meting, 2016 - 2019

	2016	2017	2018	2019
Basisonderwijs				
Leerlingen (groep 5-8)	112.413	116.054	116.956	122.427
Docenten (groep 5-8)	6.766	7.340	7.148	7.590
Bibliotheekmedewerkers	1.447	1.506	1.533	1.493
<i>van wie Informatievaardigheden:</i>				
Leerlingen (groep 5-8)	93.314 (83%)	86.138 (74%)	73.226 (63%)	78.430 (64%)
Docenten (groep 5-8)	5.697 (84%)	5.462 (74%)	4.569 (64%)	4.905 (65%)
Bibliotheekmedewerkers	1.193 (82%)	1.157 (77%)	997 (65%)	1.009 (68%)
Voortgezet onderwijs				
Leerlingen	10.968	12.376	12.437	11.238
Docenten	674	837	777	654
Bibliotheekmedewerkers	47	59	47	51
<i>van wie Informatievaardigheden:</i>				
Leerlingen	9.126 (84%)	9.801 (79%)	10.622 (85%)	8.167 (73%)
Docenten	576 (86%)	705 (84%)	686 (88%)	478 (73%)
Bibliotheekmedewerkers ²	47 (100%)	48 (81%)	40 (85%)	41 (80%)

1.3 Leeswijzer

In dit rapport worden de resultaten van de antwoorden op de vragen over informatievaardigheden van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers geanalyseerd. Hoofdstuk 2 tot en met 4 betreffen het basisonderwijs, hoofdstuk 5 tot en met 7 het vmbo. Daarbij worden in Hoofdstuk 2 ontwikkelingen besproken voor de drie doelgroepen in de afgelopen vier meetjaren. In Hoofdstuk 3 worden vergelijkingen gemaakt tussen jongens en meisjes en de opeenvolgende leerjaren in het basisonderwijs. In Hoofdstuk 4 wordt gekeken naar verbanden tussen de gegevens van leesconsulenten (bijvoorbeeld of er een expliciete leerlijn informatievaardigheden is op school), de activiteiten van de leerkrachten en de antwoorden van de leerlingen. In Hoofdstuk 5, 6 en 7 komen vervolgens dezelfde onderwerpen voor het vmbo aan de orde.

² De bibliotheekmedewerkers van het basisonderwijs kregen tot en met 2016 de vragen over informatievaardigheden altijd.

Selectie

In de analyse zijn uitsluitend data meegenomen van de afgelopen vier metingen van scholen die deelnamen aan de vragen over informatievaardigheden, conform de opgave van de monitorcoördinator. De vragen worden in het basisonderwijs alleen gesteld voor groep 5 en hoger. Leerlingen uit lagere groepen zijn daarom overal buiten beschouwing gelaten.³ In het voortgezet onderwijs zijn alleen gegevens meegenomen voor het vmbo, exclusief praktijkonderwijs. Waar een nadere selectie is gemaakt, is dit aangegeven in de tekst.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact 100. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de centering.

Significantie

Bij een steekproefonderzoek als dit worden uitkomsten verkregen die slechts met inachtneming van een bepaalde waarschijnlijkheid mogen worden vertaald naar de totale populatie.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek 'betrouwbaarheidsintervallen' te berekenen. Deze geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt als we de steekproefuitkomst vertalen naar de totale populatie. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Hoe groter de steekproef, des te kleiner de afstand tussen de twee waarden. Wanneer bijvoorbeeld van 10.000 leerlingen 50,0 procent een bepaald antwoord heeft gegeven, betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie leerlingen tussen 49,1 en 50,9 procent ligt (50,0% +/- 0,9%). Maar bij 50 bibliotheekmedewerker zou het betrouwbaarheidsinterval dan van 36,1 tot 63,9 procent lopen (50% +/- 13,9%).

In het rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant⁴, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in de uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

³ Ook de relatief kleine groepen leerlingen en docenten 'middenbouw' en 'bovenbouw' zijn buiten beschouwing gelaten.

⁴ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

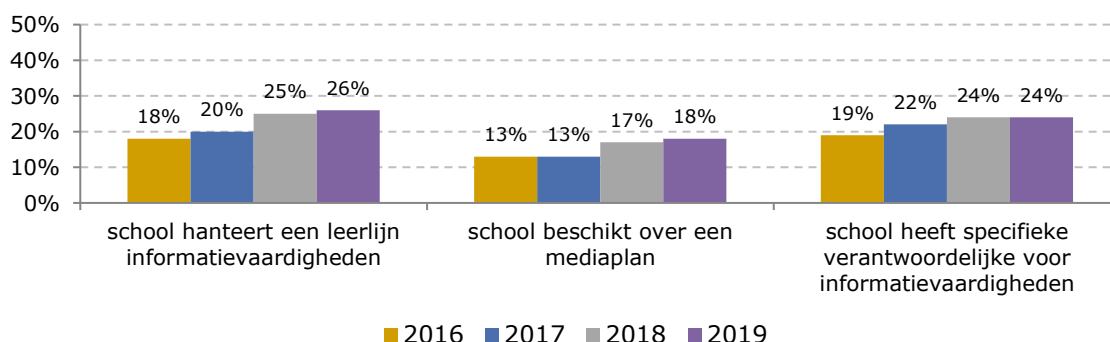
2 Basisonderwijs - ontwikkelingen

Het aantal scholen in het basisonderwijs met een leerlijn informatievaardigheden is sinds 2016 toegenomen. Ook is het aantal scholen met een specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden van 2016 tot en 2018 toegenomen. In 2019 is het aantal scholen met een specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden gelijk gebleven ten opzichte van 2018. Van 2016 tot 2018 zijn leerkrachten minder vaak opdrachten of huiswerk gaan geven waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken. In 2019 wordt dit weer iets vaker gedaan. Het aantal leerkrachten dat aandacht besteed aan de kwaliteit van de gevonden informatie, neemt vanaf het meetjaar 2016 steeds verder toe. . Tussen 2016 en 2018 laten leerkrachten kranten en tijdschriften steeds minder vaak aan bod komen, maar in 2019 laten leerkrachten kranten en tijdschriften vaker aan bod komen als bron dan in 2016, 2017 en 2018. Voor leerlingen zijn boeken minder belangrijk geworden als bron van informatie en het internet via de smartphone belangrijker. Verder controleren leerlingen iets vaker wie iets op internet heeft gezet.

2.1 Ontwikkelingen leesconsulenten

Een kwart van de scholen hanteert, volgens de leesconsulent van de bibliotheek, een leerlijn informatievaardigheden, met expliciete doelen voor verschillende jaargroepen (26%). Dit is ongeveer gelijk aan 2018 (25%). Net als in 2018 beschikt bijna een vijfde van de scholen over een mediaplan (18%) en op bijna een kwart van de scholen is iemand specifiek verantwoordelijk voor het onderwerp informatievaardigheden (24%) (Grafiek 1).⁵

Grafiek 1 Ontwikkelingen leerlijn, mediaplan en verantwoordelijke informatievaardigheden⁶

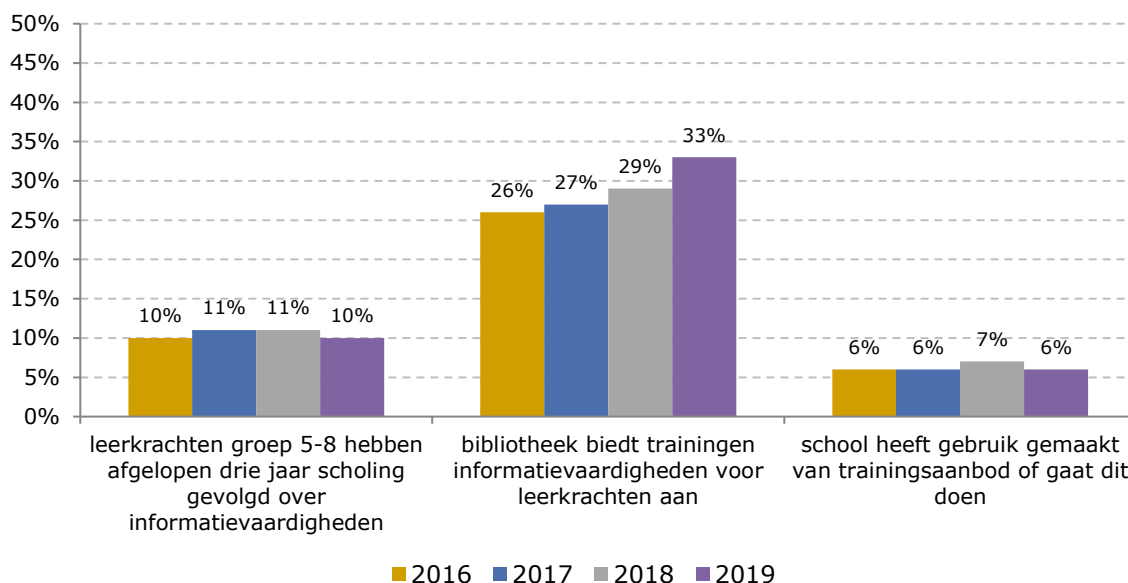

⁵ Verschillen in de resultaten zijn bij leesconsulenten minder snel significant dan bij leerkrachten en leerlingen, omdat het aantal respondenten bij leesconsulenten veel lager is (zie Tabel 1).

⁶ In elke meting kan ca. 10% van de leesconsulenten de vraag of de school een leerlijn informatievaardigheden hanteert niet beantwoorden. Deze 'missings' tellen niet mee in de percentering. Bij de vraag of de school beschikt over een informatievaardighedenplan of mediaplan, werd voor 2017 alleen naar een mediaplan gevraagd.

In 2019 hadden op tien procent van de scholen de leerkrachten van groep 5 en hoger de afgelopen drie jaar scholing gevolgd over informatievaardigheden, één procent minder dan in 2018. Het percentage scholen waar bibliotheken trainingen informatievaardigheden voor leerkrachten aanbiedt is in 2019 met vier procent gestegen, ten opzichte van het percentage in 2018 (33% in 2019). Het percentage scholen dat gebruikmaakt of wil gaan maken van een trainingsaanbod (6% in 2019) is niet duidelijk anders dan bij de voorgaande twee metingen (Grafiek 2).

Grafiek 2 Ontwikkeling scholing leerkrachten in informatievaardigheden⁷

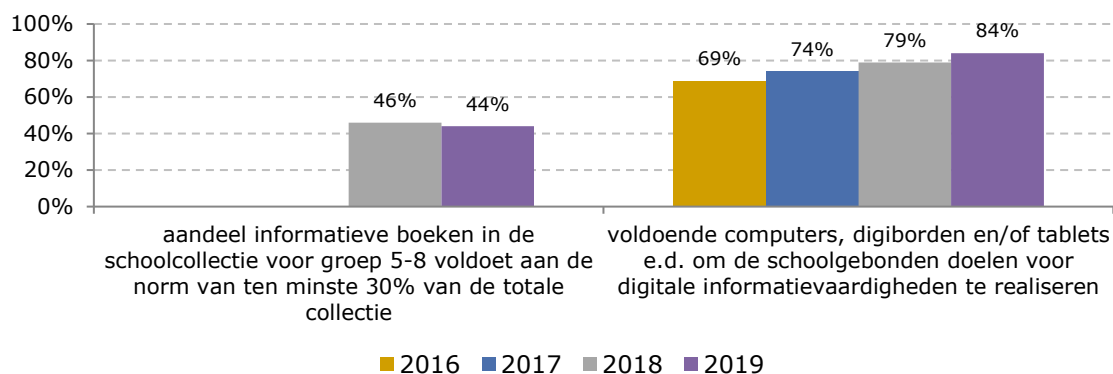

Minder dan de helft van de leesconsulenten (46%) op scholen met een schoolbibliotheek antwoordt in 2018 bevestigend op de vraag 'Is het aandeel informatieve boeken in de schoolcollectie voor groep 5-8 ten minste 30% van de totale collectie?'. In 2019 is dit percentage 44 procent. In 2015, 2016 en 2017 antwoordden duidelijk meer leesconsulenten op scholen met een bibliotheek bevestigend op de vraag 'Voldoet het aandeel informatieve boeken in de schoolcollectie voor groep 5-8 aan de norm van tenminste 30% van de totale collectie?' (tussen 55% en 60%). Het expliciet benoemen als norm leidde voorheen dus kennelijk tot een hoger percentage 'ja'.

Meer dan drie kwart van de scholen beschikt over voldoende computers, digiborden, tablets en dergelijke om de doelen voor digitale informatievaardigheden te halen (84%). Hierin is sprake van een stijging sinds 2016 (69%) (Grafiek 3).

⁷ Op de vraag 'Hebben de leerkrachten van groep 5-8 recent (niet langer dan drie jaar geleden) scholing gevolgd over informatievaardigheden?' zegt in 2019 10% van de leesconsulenten 'ja', 51% 'nee' en 40% 'weet ik niet'. Het werkelijke percentage 'ja' zal dus iets hoger liggen. 'Weet niet' is hier wel meegenomen in de percentering. Bij de vraag of de school gebruik heeft gemaakt van het aanbod van de bibliotheek in trainingen, is het antwoord op 'nee' gezet als de bibliotheek het niet aanbiedt. Van de scholen die het aangeboden krijgen, maakte in 2019 ongeveer 20 procent er gebruik van.

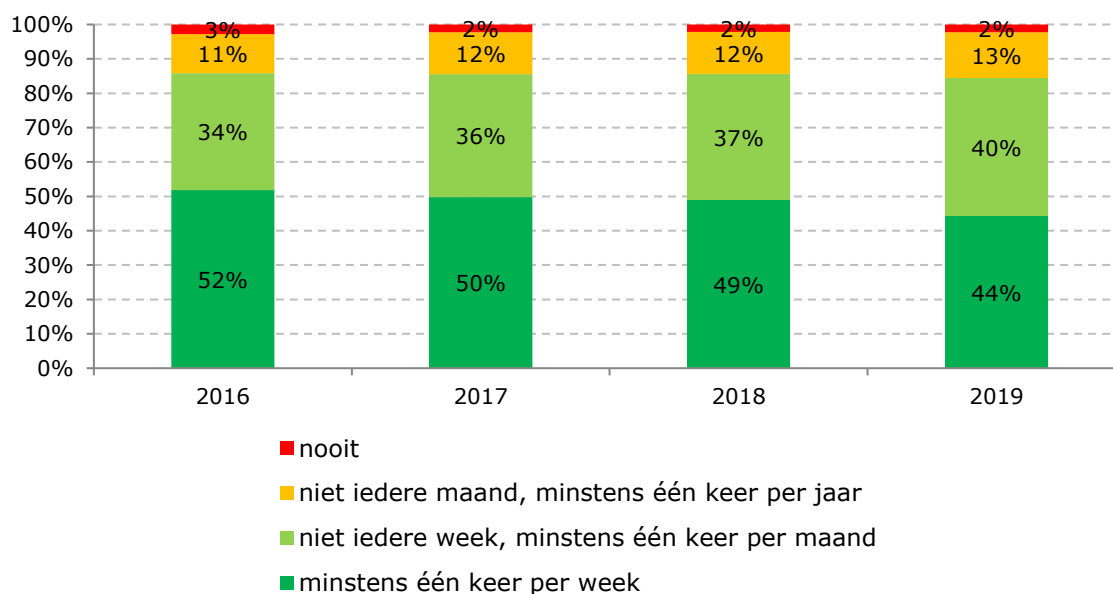
Grafiek 3 Voldoende informatieve boeken en computers, digiborden en tablets?⁸

2.2 Ontwikkelingen leerkrachten⁹

Van de leerkrachten van groep 5-8 in het basisonderwijs gaf ongeveer de helft in 2016, 2017 en 2018 minstens een keer per week expliciet aandacht aan het onderwerp informatievaardigheden. Dit percentage is in 2019 gedaald tot 44 procent (Grafiek 4).

Grafiek 4 "Hoe vaak geef je aandacht aan het onderwerp informatievaardigheden?"¹⁰

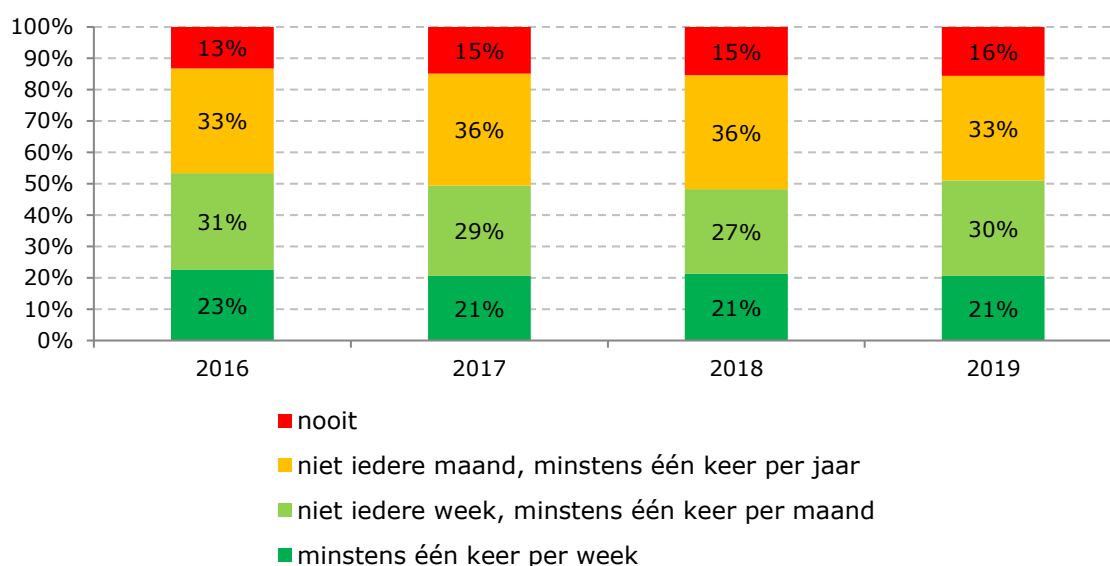
⁸ Op de vraag 'Zijn er voldoende computers, digiborden, tablets e.d. om de doelen voor digitale informatievaardigheden te halen?' zegt in 2019 84% van de leesconsulenten 'ja', 7% 'nee' en 9% 'weet niet'. Het werkelijke percentage 'ja' zal dus iets hoger liggen. De vraag luidde voor 2018 iets anders: 'Zijn er voldoende computers, digiborden en/of tablets en dergelijke instrumenten aanwezig om de schoolgebonden doelen voor digitale informatievaardigheden te realiseren?'.

⁹ Bij de leerkrachten basisonderwijs die de vragen over informatievaardigheden hebben gekregen, is de verdeling over de leerjaren in de opeenvolgende metingen zeer gelijkmatig en stabiel: bij elke meting telt elk van de groepen 5 tot en met 8 vrijwel exact een kwart van de leerkrachten (24% tot 26%). Ontwikkelingen in de resultaten kunnen hierdoor dus niet worden vertekend.

¹⁰ Sinds 2017 is het woord 'expliciet' verwijderd uit de vraag "Hoe vaak geef je expliciet aandacht aan het onderwerp informatievaardigheden?"

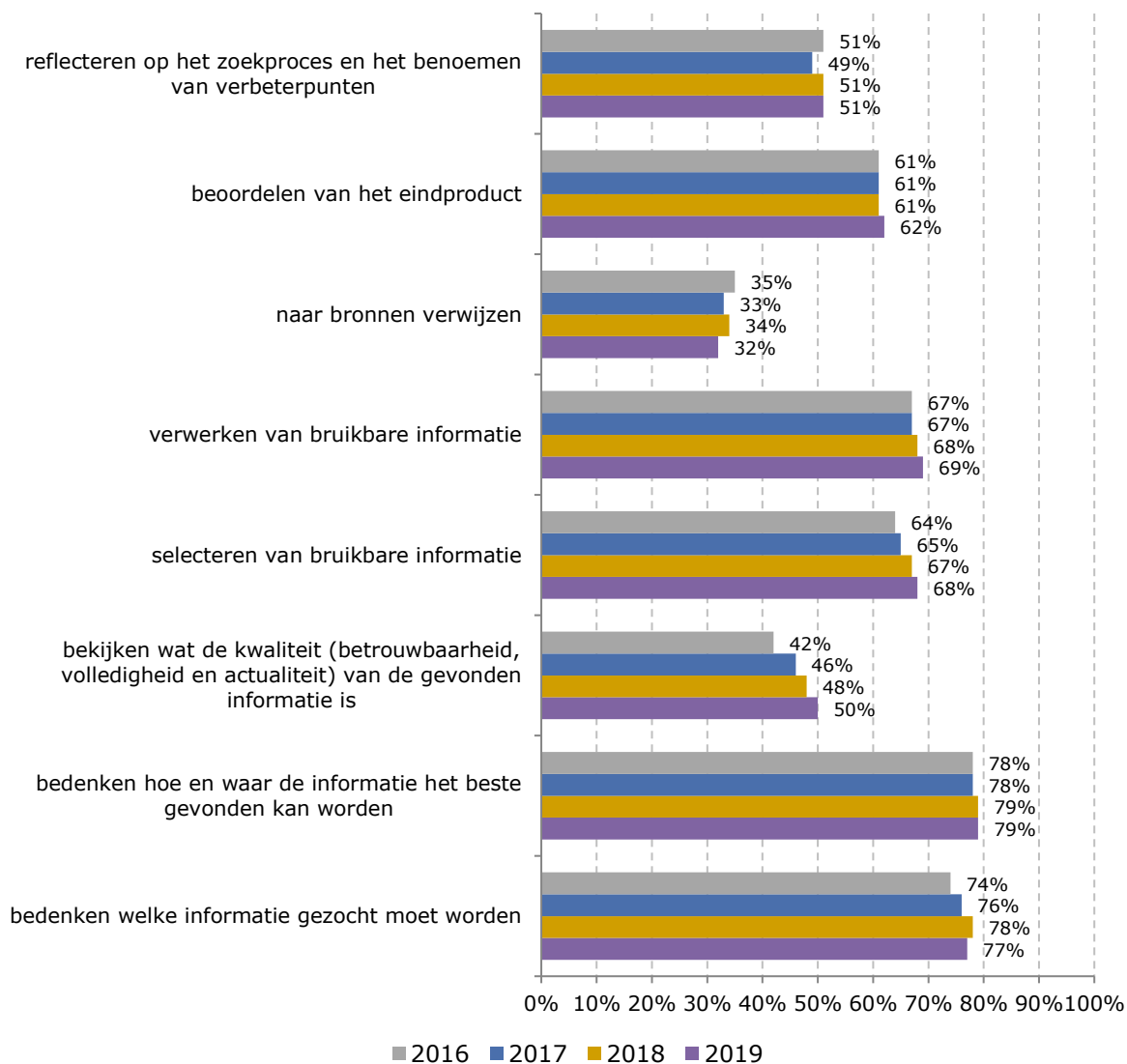
De frequentie waarmee leerkrachten opdrachten of huiswerk geven waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken, nam sinds 2016 af. In 2019 was er echter weer sprake van een kleine toename. In 2019 zegt 51 procent van de leraren dit minstens eens per maand te doen (in 2016 54%) en 16 procent nooit (in 2016 13%) (Grafiek 5).

Grafiek 5 "Hoe vaak geef je opdrachten of huiswerk waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken?"

Het lijkt er wel op dat de leerkrachten die expliciet aandacht geven aan informatievaardigheden, bepaalde vaardigheden steeds meer aan bod laten komen. Kijken we naar de afgelopen vier jaar, dan is vooral een stijging te zien in het 'bekijken wat de kwaliteit (betrouwbaarheid, volledigheid en actualiteit) van de gevonden informatie is' (50% doet dit vaak of altijd in 2019 versus 42% in 2016) en het 'bedenken welke informatie gezocht moet worden' (77% tegen 74%). In 2019 is het percentage leerkrachten dat het 'bedenken welke informatie gezocht moet worden' aan bod laat komen echter wel met één procent gedaald, ten opzichte van het percentage in 2018. In 2019 heeft 32 procent van de leerkrachten aandacht besteed aan de vaardigheid 'naar bronnen verwijzen'. Dit is 3 procent minder dan in 2016 (35%) (Grafiek 6).

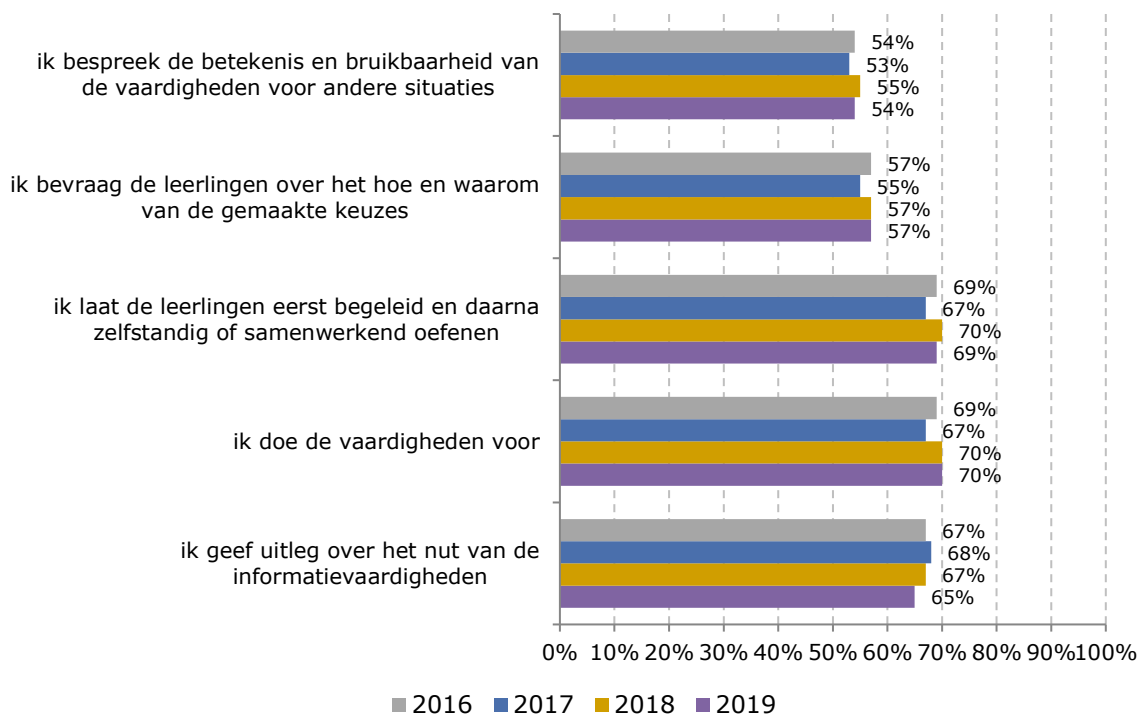
Grafiek 6 "Als je expliciet aandacht geeft aan informatievaardigheden, welke vaardigheden laat je dan aan bod komen?" (% vaak/altijd)¹¹

De inzet van didactische middelen bij aandacht voor informatievaardigheden lijkt in de afgelopen vier jaar stabiel te zijn gebleven (Grafiek 7).

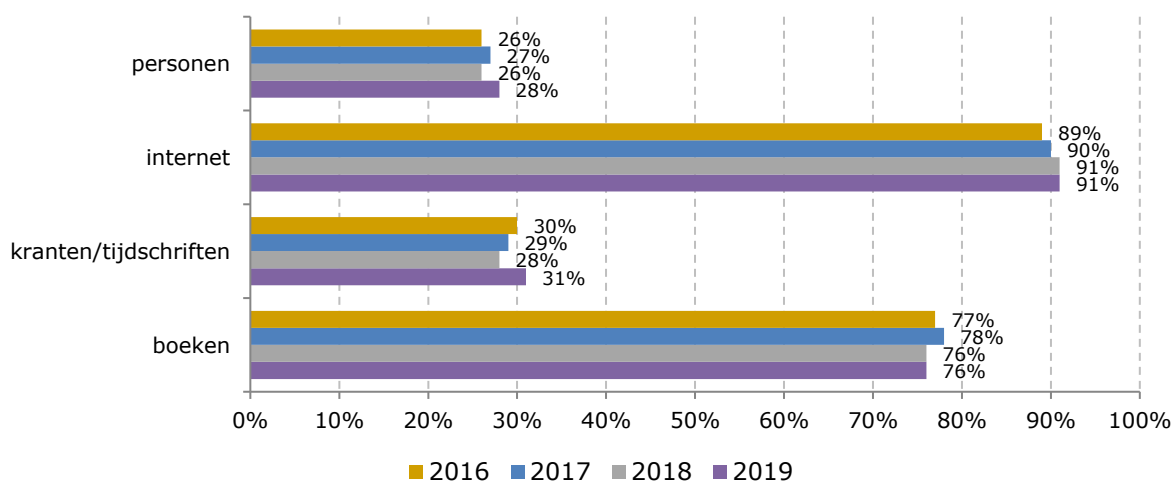
¹¹ Leerkrachten die eerder aangaven dat zij nooit expliciet aandacht geven aan informatievaardigheden (2%-3%) hebben deze vragen niet gekregen en zijn buiten beschouwing gelaten. De percentages 'vaak/altijd' zouden maximaal een paar procent lager liggen als deze waren meegenomen in de percentering. Dit geldt ook voor Grafiek 7 en Grafiek 8.

Grafiek 7 "Als je aandacht geeft aan informatievaardigheden, hoe pak je dat dan didactisch aan?" (% vaak/altijd)

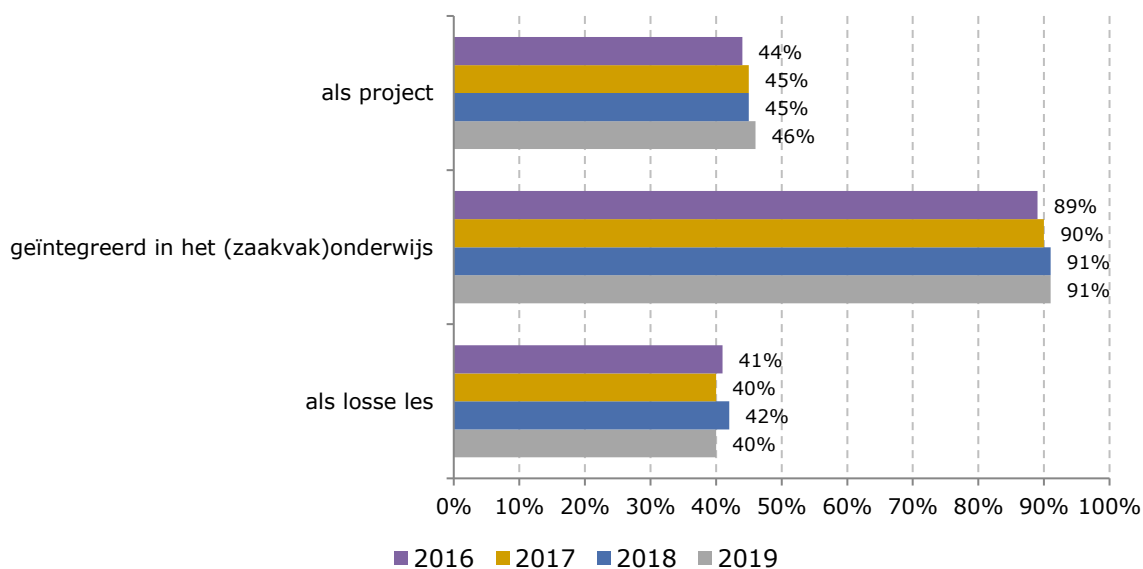
Als bronnen bij informatievaardigheden laten leerkrachten internet steeds vaker aan bod komen (91% in 2019 tegen 89% in 2016). Kranten en tijdschriften zijn in 2019 3 procent vaker aan bod gekomen dan in 2018 (31% tegen 28%). Voor boeken en personen als bron is er de laatste vier jaar geen duidelijke ontwikkeling te zien (Grafiek 8).

Grafiek 8 "Als je aandacht geeft aan informatievaardigheden, welke bronnen laat je dan aan bod komen?" (% vaak/altijd)

De manier waarop informatievaardigheden aan bod komen in het lesprogramma van docenten, is de afgelopen vier jaar redelijk stabiel gebleven. Informatievaardigheden komen verreweg het meest geïntegreerd in het zaakvakonderwijs aan bod (89%-91%). Het percentage leerkrachten dat informatievaardigheden als project of als losse les aan bod laat komen, ligt sinds 2016 tussen 44 en 46 procent (Grafiek 9).

Grafiek 9 "Op welke manier komen informatievaardigheden aan bod in je lesprogramma?" (% ja)

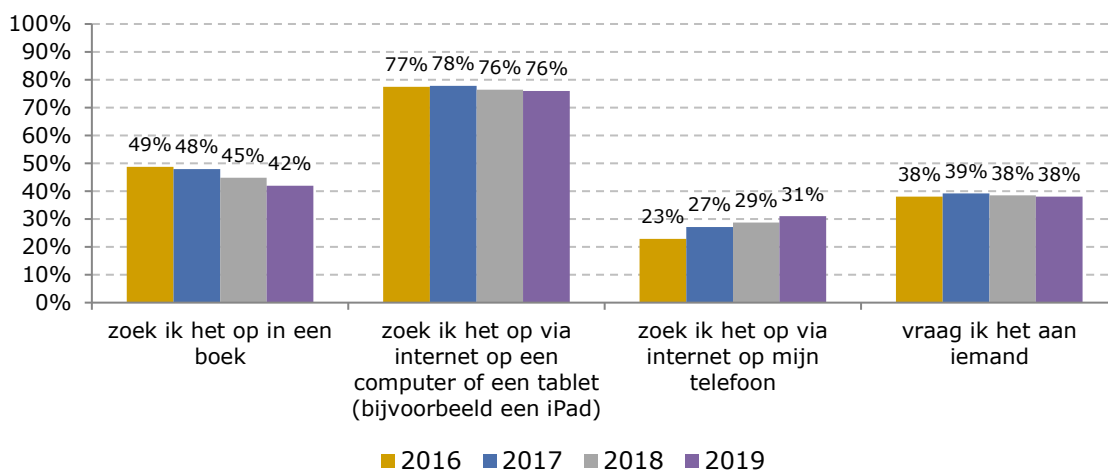

2.3 Ontwikkelingen leerlingen¹²

Voor leerlingen in groep 5-8 van de basisschool zijn boeken de afgelopen vier jaar een steeds minder gangbare bron van informatie geworden en het internet, via de smartphone, juist een steeds vaker geraadpleegde bron. Veruit de meeste leerlingen zoeken informatie op internet via een computer of tablet (76%). Dat percentage is de afgelopen jaren vrijwel gelijk gebleven (Grafiek 10).

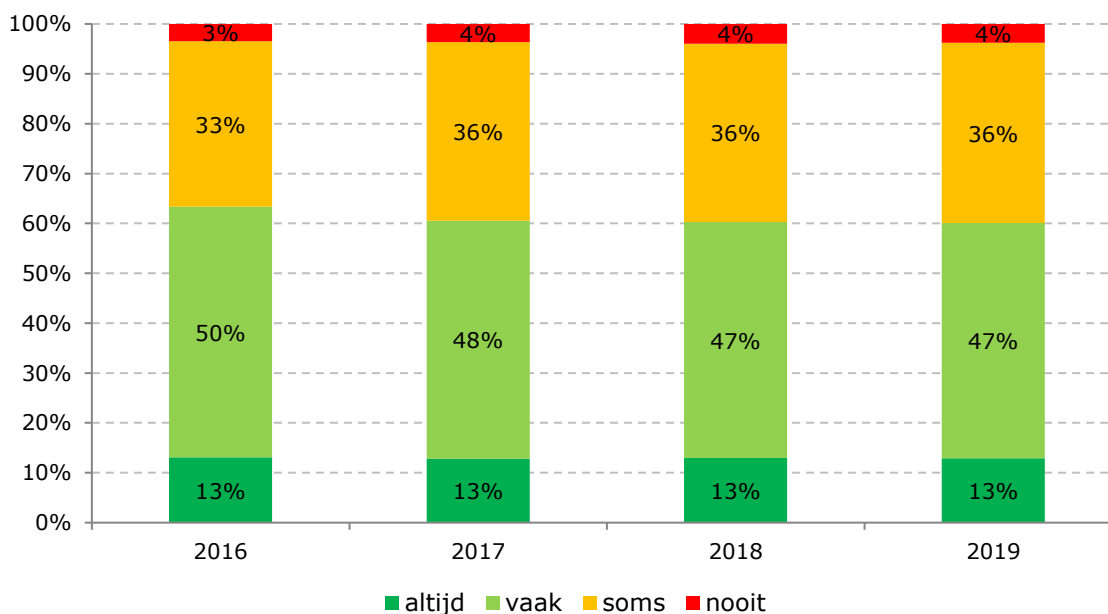
¹² Net als bij de leerkrachten, is ook bij de leerlingen de verdeling van leerlingen over de groepen 5 tot en met 8 in de opeenvolgende metingen zeer stabiel: steeds 24 tot 26 procent in elke groep. Ook zijn jongens en meisjes in alle metingen vrijwel exact gelijk verdeeld (afgerond 50 procent elk). Eventuele verschillen in resultaten tussen metingen kunnen dus niet worden veroorzaakt door een veranderende samenstelling van de steekproef qua leeftijd of geslacht.

Grafiek 10 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'

Bijna twee derde van de leerlingen (60%) zegt dat het altijd of vaak lukt om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken voor een werkstuk, presentatie of opdracht. Hierin is vrijwel geen ontwikkeling zichtbaar (Grafiek 11).

Grafiek 11 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?'

Als ze de informatie die ze zoeken niet kunnen vinden, vraagt de grootste groep leerlingen vaak of altijd aan hun ouders waar ze informatie kunnen vinden (42%). Aan de juf of meester (26%), iemand van de bibliotheek (20%), een klasgenoot (18%) of een deskundige (10%) wordt het minder vaak gevraagd. De meester of juf wordt sinds 2018 vaker genoemd dan in voorgaande jaren, de overige veranderingen zijn minimaal (Tabel 2).

Tabel 2 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' (% vaak/altijd)

	2016	2017	2018	2019
vraag ik mijn vader of moeder waar ik het kan vinden	42%	43%	42%	42%
vraag ik de juf of meester waar ik het kan vinden	17%	23%	26%	26%
vraag ik aan iemand van de bibliotheek waar ik informatie kan vinden	20%	21%	22%	20%
vraag ik aan een leerling in mijn klas waar ik informatie kan vinden	16%	16%	17%	18%
vraag ik aan een deskundige waar ik informatie kan vinden	10%	9%	10%	10%
zet ik een vraag op twitter of op een blog ¹³	3%			

De *manier* waarop men informatie zoekt voor een werkstuk (ongeacht het medium), is de afgelopen vier jaar niet veel veranderd. Iets meer dan de helft van de leerlingen gebruikt altijd of vaak meer dan één zoekwoord in Google (55%) en schrijft eerst op wat men zelf al weet voor men gaat zoeken (50%), een vijfde maakt eerst een lijstje woorden die helpen bij het zoeken (19%). Bijna de helft (46%) zoekt, als ze informatie hebben gevonden, verder om meer informatie te vinden (Tabel 3).

Tabel 3 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd)

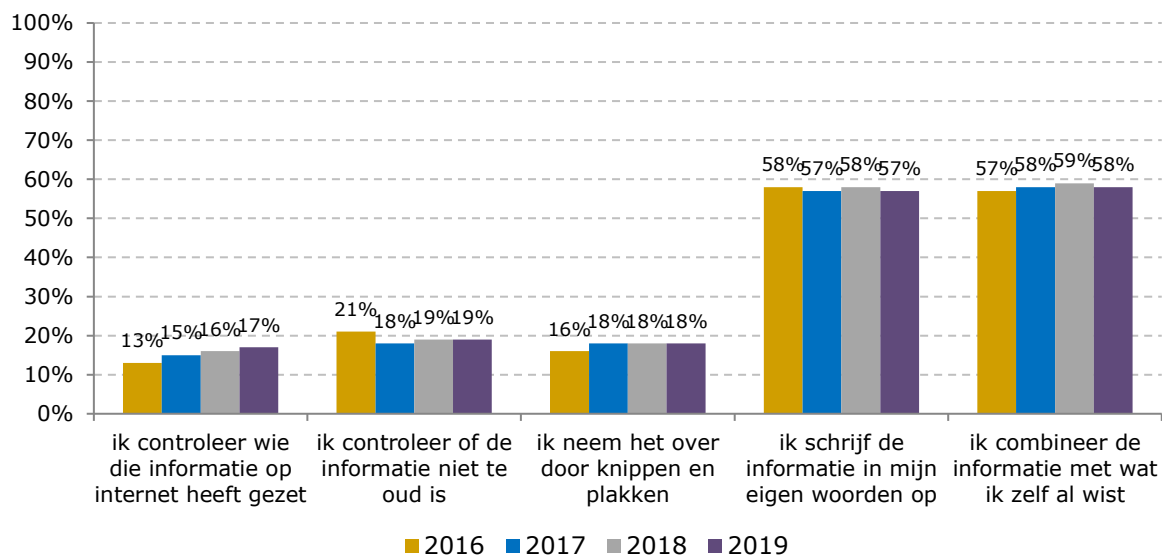
	2016	2017	2018	2019
als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) type ik meer dan een zoekwoord in	52%	52%	53%	55%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik zelf al weet over het onderwerp	54%	52%	51%	50%
als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op andere sites of in andere boeken. ¹⁴		47%	46%	46%
als ik informatie heb gevonden (bijvoorbeeld in een boek of op een website), kijk ik ook nog in andere boeken of websites.	37%			
als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	50%	46%	46%	45%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	21%	20%	21%	19%

Het percentage leerlingen dat altijd of vaak controleert wie informatie op internet heeft gezet, is de afgelopen vier jaar toegenomen, van 13 procent in 2016 tot 17 procent in 2019. Verder zijn er geen duidelijke veranderingen in de manieren waarop leerlingen hun informatie verwerken (Grafiek 12).

¹³ De antwoordcategorie 'zet ik een vraag op Twitter of op een blog' is in 2017 niet meer aangeboden.

¹⁴ De wijziging in de verwoording van deze optie na 2016 heeft kennelijk een groot effect gehad op de antwoorden.

Grafiek 12 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd)

Bij de stelling 'Als ik mijn werkstuk, presentatie of opdracht bijna af heb controleer ik nog een keer of ik het werk goed gedaan heb' antwoordde in 2016 ruim drie kwart van de leerlingen (76%) dat zij dit altijd of vaak doen. Sinds 2017 zegt twee derde (65%-67%) dat.

3 Basisonderwijs - verschillen tussen groepen leerlingen

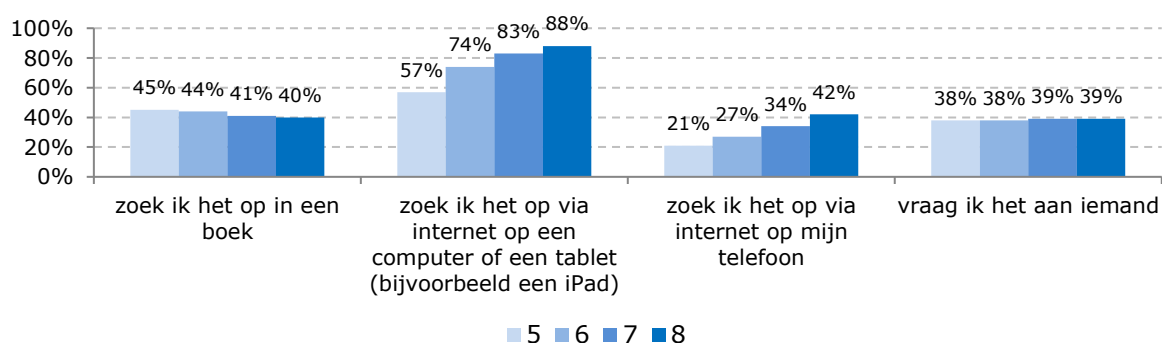
In hogere leerjaren zoeken leerlingen informatie veel vaker op internet dan in lagere leerjaren, zo blijkt uit een analyse van de meting over 2019. Het aantal leerlingen dat de gezochte informatie vaak of altijd zegt te vinden, neemt toe van 48 procent in leerjaar 5 tot 72 procent in leerjaar 8. In hogere jaren worden leerlingen ook vaardiger. Ze zoeken bijvoorbeeld vaker met meerdere zoektermen, zoeken verder als ze informatie hebben gevonden en schrijven het ook vaker in eigen woorden op.

De informatievaardigheid van meisjes lijkt op veel punten groter dan die van jongens. Meisjes zoeken informatie vaker dan jongens in een boek of door het iemand te vragen (en even vaak op internet), vragen vaker hulp van anderen als ze het niet kunnen vinden, schrijven vaker eerst op wat ze zelf al weten, kijken vaker verder dan één bron, geven informatie vaker in eigen woorden weer, combineren nieuwe informatie vaker met wat ze al wisten en kijken hun werk vaker nog even na. Wel zeggen jongens iets vaker informatie te vragen aan deskundigen, te controleren wie informatie wanneer op internet heeft gezet en of de informatie niet te oud is.

3.1 Leerjaar¹⁵

Het percentage leerlingen dat informatie op internet zoekt via een computer of tablet of met een smartphone, neemt sterk toe in hogere leerjaren. Het percentage leerlingen dat voor informatie vragen stelt aan iemand of een boek raadpleegt, is ongeveer gelijk in de verschillende leerjaren (Grafiek 13).

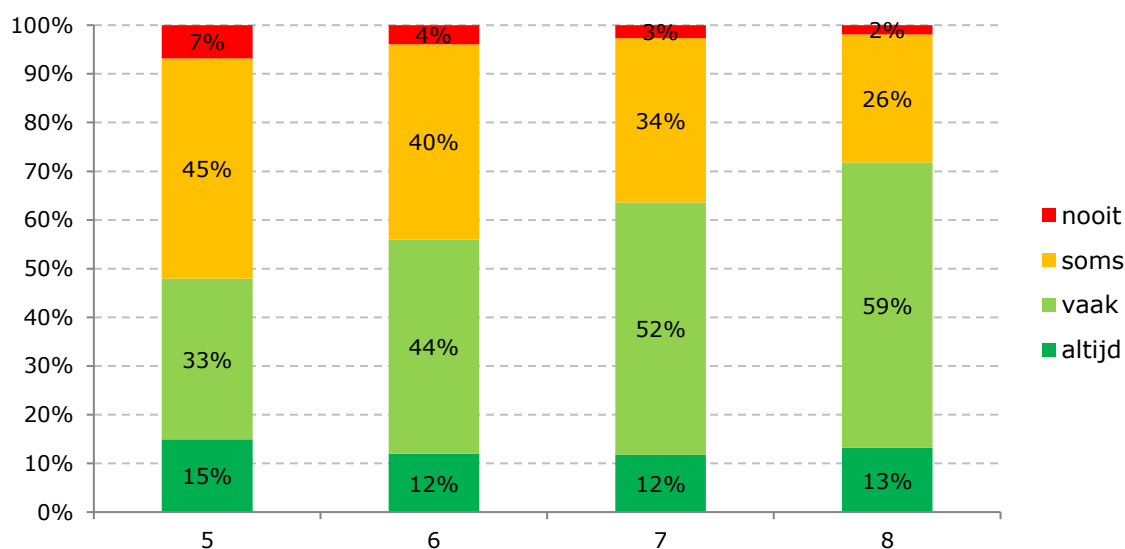
Grafiek 13 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'
naar leerjaar

¹⁵ Alle gegevens in dit hoofdstuk hebben betrekking op basisschoolleerlingen in leerjaar 5 tot en met 8 in de meting over 2019.

In leerjaar 5 zegt bijna de helft van de leerlingen (48%) dat het altijd of vaak lukt om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken. Dit neemt gestaag toe tot bijna drie kwart (72%) in leerjaar 8 (Grafiek 14).

Grafiek 14 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?' naar leerjaar

Als ze de informatie die ze zoeken niet kunnen vinden, vragen leerlingen in leerjaar 7 en 8 vaker aan ouders waar ze de informatie kunnen vinden (45%) dan in leerjaar 5 en 6 (36% en 42%). In lagere leerjaren wendt men zich iets vaker tot een deskundige of iemand van de bibliotheek dan in hogere leerjaren (Tabel 4).

Tabel 4 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' naar leerjaar (% vaak/altijd)

	5	6	7	8
vraag ik mijn vader of moeder waar ik het kan vinden	36%	42%	45%	45%
vraag ik de juf of meester waar ik het kan vinden	25%	27%	27%	26%
vraag ik een leerling in mijn klas waar ik het kan vinden	18%	18%	19%	19%
vraag ik aan een deskundige waar ik het kan vinden	14%	12%	9%	7%
vraag ik iemand van de bibliotheek waar ik het kan vinden	22%	23%	20%	20%

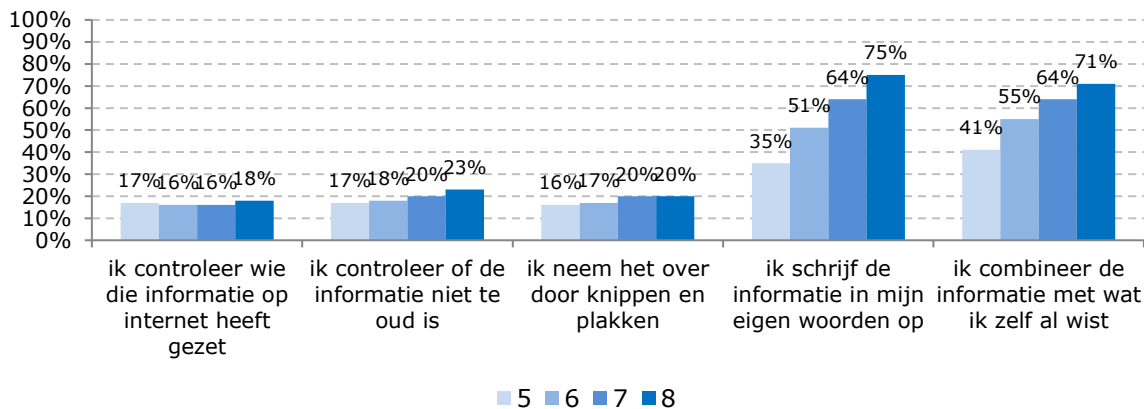
Behalve het medium verschilt ook de manier waarop men informatie zoekt voor een werkstuk per leerjaar. Eerst een lijstje met woorden maken die helpen bij het zoeken doet in alle leerjaren ongeveer een vijfde van de leerlingen (17%-21%), maar alle andere hulpmiddelen of controles worden in hogere leerjaren veel vaker gebruikt. Zoeken op internet met meer dan één zoekwoord doet in leerjaar 5 bijvoorbeeld maar ruim een derde van de leerlingen vaak of altijd (41%), in leerjaar 8 bijna twee derde (64%). Bij het zoeken in andere bronnen en het opschrijven wat de leerling zelf al weet, zijn soortgelijke ontwikkelingen te zien. Het percentage leerlingen dat bedenkt waar de informatie het best gevonden kan worden, is in groep 6, 7 en 8 ook hoger dan in groep 5 (Tabel 5).

Tabel 5 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd) – naar leerjaar

	5	6	7	8
als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) type ik meer dan een zoekwoord in	41%	53%	60%	64%
als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op andere sites of in andere boeken	31%	43%	51%	58%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik zelf al weet over het onderwerp	39%	50%	55%	56%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	21%	21%	19%	17%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	39%	48%	47%	47%

In hogere leerjaren schrijven leerlingen de informatie die ze voor een werkstuk of opdracht hebben gekregen veel vaker in eigen woorden op en combineren ze het vaker met wat ze al wisten. Daarnaast controleren leerlingen in hogere leerjaren ook vaker hoe oud de informatie is en nemen leerlingen in hogere leerjaren ook vaker over door knippen en plakken. Voor het controleren wie informatie op internet heeft gezet, is geen duidelijke ontwikkeling zichtbaar (Grafiek 15).

Grafiek 15 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd) – naar leerjaar

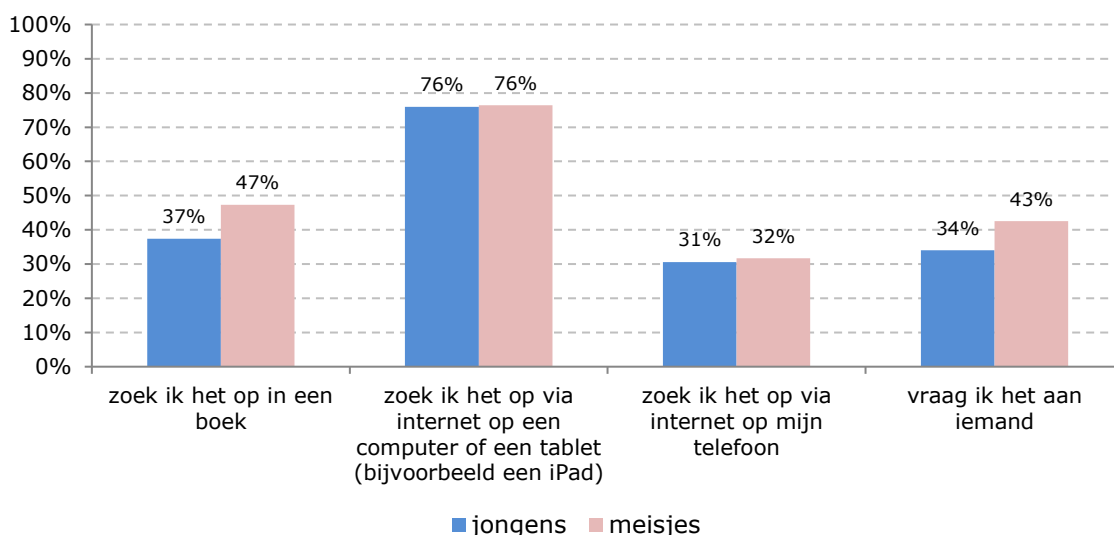

Op de vraag 'Als ik klaar ben met mijn informatie-opdracht, controleer ik nog een keer of ik mijn werk goed gedaan heb' antwoordt in leerjaar 5 ruim de helft van de leerlingen dat zij dit altijd of vaak doen (55%). Dit loopt op tot bijna drie kwart in groep 8 (72%).

3.2 Geslacht

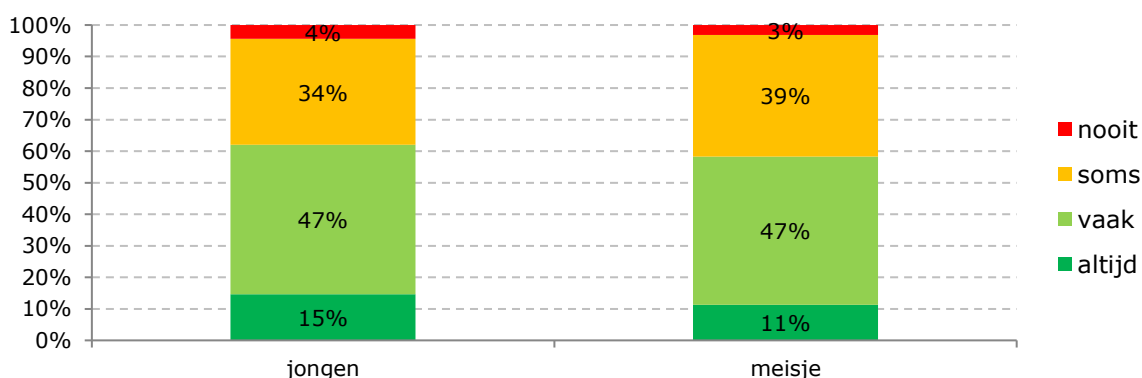
Als leerlingen informatie moeten zoeken voor bijvoorbeeld een werkstuk, zoeken jongens en meisjes het even vaak op via internet. Meisjes zoeken het vaker op in een boek dan jongens (47% tegen 37%) en vragen het vaker aan iemand (43% tegen 34%) (Grafiek 16).

Grafiek 16 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...' naar geslacht

Jongens zeggen vaker 'altijd' zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken, maar ook iets vaker 'nooit' dan meisjes (Grafiek 17).

Grafiek 17 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?' naar geslacht

Als ze de informatie niet kunnen vinden, vragen meisjes vaker hulp van ouders (46%) dan jongens (38%). Jongens wenden zich iets vaker tot een deskundige (12% tegen 9%) (Tabel 6).

Tabel 6 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' naar geslacht (% vaak/altijd)

	jongens	meisjes
vraag ik aan mijn vader of moeder waar ik het kan vinden	38%	46%
vraag ik de juf of meester waar ik het kan vinden	25%	27%
vraag ik iemand van de bibliotheek waar ik het kan vinden	20%	20%
vraag ik een leerling in mijn klas waar ik het kan vinden	18%	19%
vraag ik aan een deskundige waar ik het kan vinden	12%	9%

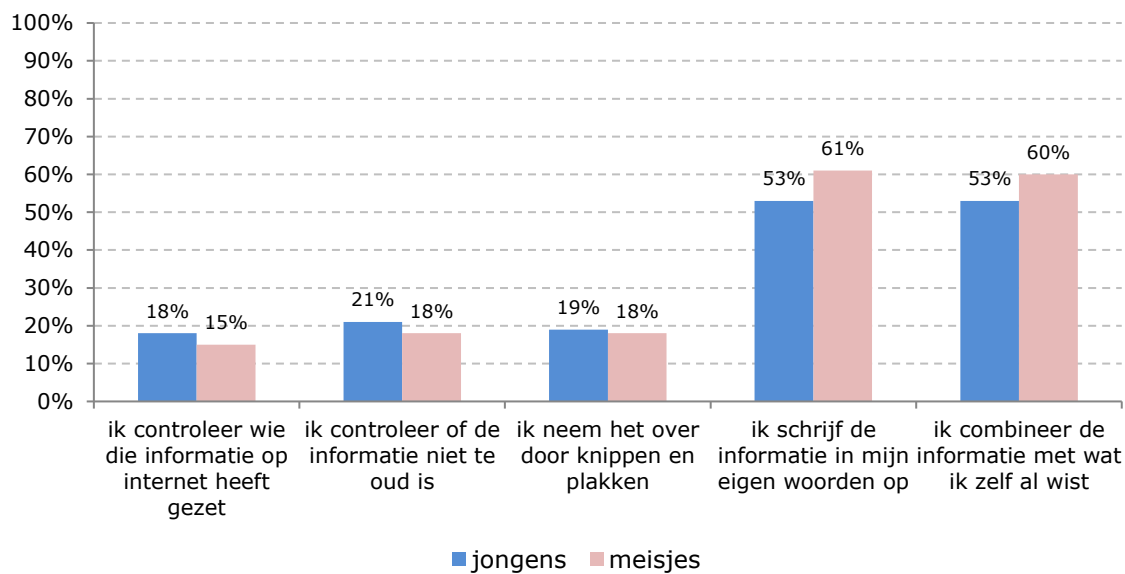
Als meisjes informatie hebben gevonden, kijken ze vaker nog in een andere bron (49%) en schrijven ze vaker eerst op wat ze zelf al weten (54%) dan jongens (43% en 46%). Zoeken met meerdere zoekwoorden, zelf eerst een zoekwoordenlijstje maken en eerst bedenken waar men informatie het best kan zoeken, doen jongens en meisjes (ongeveer) even vaak (Tabel 7).

Tabel 7 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd) – naar geslacht

	jongens	meisjes
als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) type ik meer dan een zoekwoord in	55%	55%
als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op anders sites of in andere boeken	43%	49%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik al weet over het onderwerp	46%	54%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	18%	20%
als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	45%	45%

Meisjes geven informatie vaker in hun eigen woorden weer (61%) en combineren informatie vaker met wat ze al wisten (60%) dan jongens (53% en 53%). Jongens zeggen iets vaker te controleren wie de informatie op internet heeft gezet (18% tegen 15%) en wanneer (21% tegen 18%) (Grafiek 18).

Grafiek 18 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd) – naar geslacht

Meer meisjes zeggen hun werk nog even te controleren als ze bijna klaar zijn met hun opdracht (70% vaak of altijd) dan jongens (60%).

4 Basisonderwijs - verbanden

Op basisscholen met een expliciete leerlijn, laten leerkrachten informatievaardigheden vaker aan de orde komen en besteden zij meer aandacht aan het reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten. Ook is de didactische aanpak dan breder. Op scholen waar de bibliotheek recent scholing over informatievaardigheden heeft gegeven aan leerkrachten, zijn er meer leerkrachten die vaak of altijd aandacht besteden aan het reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten, dan op scholen waar leerkrachten niet recent scholing hebben gevolgd over informatievaardigheden. Op scholen met een expliciete leerlijn lijken ook de leerlingen op sommige punten wat informatievaardiger.

Op scholen met een mediaplan zeggen leerlingen iets vaker zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken dan op scholen zonder mediaplan. Het expliciet aandacht besteden door leerkrachten aan het bedenken hoe en waar informatie gevonden kan worden, aan het bekijken van de kwaliteit van gevonden informatie en aan het selecteren van bruikbare informatie, lijkt effect te hebben op de manier waarop leerlingen informatievaardigheden gebruiken.

4.1 Leerlijn, mediaplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met activiteiten leerkrachten¹⁶

Als de basisschool een expliciete leerlijn informatievaardigheden hanteert, besteden leerkrachten van groep 5-8 vaker expliciet aandacht aan informatievaardigheden (53% minstens wekelijks) dan wanneer er geen expliciete leerlijn is (39%). Bij de vaardigheden die men dan aan bod laat komen, geven leerkrachten vaker aandacht aan het reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten (53% vaak of altijd) dan op scholen zonder expliciete leerlijn (51%).

Ook qua didactische aanpak zijn er verschillen: bij een expliciete leerlijn laat 73 procent van de docenten de leerlingen eerst begeleid en daarna zelfstandig of samenwerkend oefenen (tegen 68% bij scholen zonder expliciete leerlijn) en bevrage 64 procent de leerlingen over het hoe en waarom van de gemaakte keuzes (versus 56%). Verder laten docenten op scholen met een expliciete leerlijn de informatievaardigheden in het lesprogramma vaker aan bod komen als losse les (42%) dan scholen zonder expliciete leerlijn (39%).

¹⁶ Voor 4212 van de 4905 leerkrachten (86%) in 2019 die de antwoorden over informatievaardigheden hebben ingevuld, konden de antwoorden worden gekoppeld aan de antwoorden van de leesconsulent.

Op scholen zonder leerlijn informatievaardigheden laten leerkrachten vaker kranten en tijdschriften als bron aan bod komen, dan op scholen met een leerlijn informatievaardigheden (33% tegen 27%). Leerkrachten op scholen met een leerlijn geven echter wel meer opdrachten of huiswerk mee waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken, dan de leerkrachten op scholen zonder leerlijn informatievaardigheden (25% tegen 17%).

Op scholen met een mediaplan doet 72% van de leerkrachten voor hoe leerlingen informatievaardigheden kunnen toepassen. Op scholen zonder mediaplan doet 70% van de leerkrachten dit voor. Op scholen met een mediaplan besteden leerkrachten ook meer aandacht aan het selecteren van bruikbare informatie (69%) en het verwerken van bruikbare informatie (71%), dan leerkrachten op scholen zonder mediaplan (68% en 67%).

Op scholen met een specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden besteden leerkrachten meer aandacht aan het bedenken van hoe en waar informatie het beste kan worden gevonden (81%), dan de leerkrachten op scholen zonder specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden (79%). Bovendien besteden leerkrachten op scholen met een specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden meer aandacht aan het selecteren van bruikbare informatie (71%) en het verwerken van bruikbare informatie (71%), dan leerkrachten op scholen zonder specifiek verantwoordelijke voor informatievaardigheden (68% en 67%).

Op scholen waar leerkrachten niet langer dan drie jaar geleden scholing hebben gevolgd over informatievaardigheden, zijn er meer leerkrachten die vaak of altijd aandacht besteden aan het reflecteren op het zoekproces en het benoemen van verbeterpunten, dan op scholen waar leerkrachten niet recent scholing hebben gevolgd over informatievaardigheden (54% tegen 52%).

4.2 Leerlijn, mediaplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met antwoorden leerlingen¹⁷

Een minderheid van de leerlingen in groep 8 zit op een school met een leerlijn informatievaardigheden (29%) en/of een mediaplan (19%) en/of een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden (27%). Op scholen met een leerlijn zoeken leerlingen iets vaker informatie op in een boek (42%), dan leerlingen op scholen zonder leerlijn (40%). Leerlingen op scholen met een leerlijn maken iets minder vaak een lijstje met woorden die helpen bij het zoeken van informatie (16% vaak/altijd), dan leerlingen op scholen zonder leerlijn (18% vaak/altijd). Wel is het zo dat leerlingen op scholen met een leerlijn vaker controleren wie informatie op internet heeft gezet, dan leerlingen op scholen zonder leerlijn (19% tegen 17%).

Leerlingen op scholen met een mediaplan lukt het vaker om zonder hulp de informatie te vinden die zij zoeken, dan leerlingen op scholen zonder mediaplan (74% tegen 71%)

¹⁷ Van de 78.430 leerlingen die de vragen over informatievaardigheden hebben ingevuld in de meting van 2019, konden voor 68.709 (88%) de antwoorden worden gekoppeld aan de antwoorden van de leesconsulent. Om een zuivere analyse te kunnen maken, kijken we hier alleen naar leerlingen uit groep 8. Het gaat dan om 17.765 leerlingen.

vaak/altijd). Leerlingen op scholen zonder een mediaplan vragen vaker aan klasgenoten waar zij informatie kunnen vinden, dan leerlingen op scholen met een mediaplan (20% tegen 18% vaak/altijd). Verder controleren leerlingen op scholen met een mediaplan iets vaker wie informatie op internet heeft gezet (19%) en of de informatie niet te oud is (24%), dan leerlingen op scholen zonder mediaplan (18% en 22%).

Op scholen zonder een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden vragen leerlingen iets vaker aan leerkrachten waar zij informatie kunnen vinden indien zij zelf de informatie niet kunnen vinden die zij zoeken (28% vaak/altijd), dan leerlingen op scholen met een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden (26% vaak/altijd). Verder schrijven leerlingen van scholen met een verantwoordelijke voor informatievaardigheden vaker gevonden informatie in eigen woorden op, dan leerlingen op scholen zonder verantwoordelijke voor informatievaardigheden (76% tegen 75% vaak/altijd).

Als er op een school voldoende computers aanwezig zijn, lukt het leerlingen vaker om zonder hulp de informatie te vinden die zij zoeken (72% bij voldoende computers tegen 70% bij onvoldoende computers).

4.3 Activiteiten leerkrachten – verband met antwoorden leerlingen¹⁸

Kijken we naar de antwoorden over informatievaardigheden van leerlingen in relatie tot de antwoorden van hun leerkrachten, dan lijken de antwoorden van de leerlingen minder sterk samen te hangen met de vraag *hoe vaak* de leerkrachten expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden, dan met de vragen *wat en hoe* de leerkrachten dat dan doen.

Bij leerkrachten die elke week expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden zegt 50 procent van de leerlingen nooit een vraag te stellen aan iemand van de bibliotheek, als leerlingen de informatie die zij zoeken niet kunnen vinden. Bij leerkrachten die nooit expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden, is dat 38 procent van de leerlingen. Indien leerkrachten iedere week expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden, zegt 23 procent van de leerlingen dat zij altijd opschrijven wat zij al weten over een onderwerp en 4 procent dat zij altijd een lijstje met woorden maken die helpen bij het zoeken, indien zij informatie zoeken voor een werkstuk. Bij leerkrachten die nooit expliciet aandacht besteden aan informatievaardigheden, zegt 18 procent van de leerlingen dat zij altijd opschrijven wat zij al weten over een onderwerp en 1 procent dat zij altijd een lijstje maken met woorden die helpen bij het zoeken.

. Bij leerkrachten die altijd aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, bedenkt 16 procent van de leerlingen bij het zoeken van informatie voor een werkstuk eerst waar zij het beste informatie kunnen vinden. Bij leerkrachten

¹⁸ Voor 113.145 van de 125.813 leerlingen (90%) die in de meting van 2019 vragen hebben beantwoord over informatievaardigheden, konden de antwoorden worden gekoppeld aan de antwoorden van de leerkrachten. Om een zuivere analyse te kunnen maken, kijken we ook hier alleen naar leerlingen uit groep 8. Het gaat dan om 28.284 leerlingen.

die soms aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, is dat 13 procent van de leerlingen. Als leerkrachten altijd aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, zegt 52 procent van de leerlingen dat zij nooit controleren wie de informatie op internet heeft gezet die zij hebben gevonden voor een werkstuk. Indien leerkrachten soms aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, zegt 56 procent van de leerlingen dat zij nooit controleren wie informatie op het internet heeft gezet. 48 procent van de leerlingen zegt soms, vaak of altijd te controleren wie informatie op internet heeft gezet, als leerkrachten altijd aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht. Als leerkrachten soms aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, is dat 44 procent. De leerlingen van leerkrachten die altijd aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht, zeggen iets vaker altijd te controleren hoe oud de informatie is die zij hebben gevonden, dan leerlingen van leerkrachten die soms aandacht besteden aan het bedenken welke informatie moet worden gezocht (24% vaak/altijd tegen 22%).

Indien leerkrachten altijd expliciet aandacht besteden aan het bedenken hoe en waar informatie het beste kan worden gevonden, zoeken leerlingen vaker verder naar nog meer informatie (60% vaak/altijd), dan leerlingen van leerkrachten die hier soms aandacht aan besteden (56% vaak/altijd). Als leerkrachten altijd expliciet aandacht besteden aan het bedenken hoe en waar de informatie het beste gevonden kan worden, lijken leerlingen vaker aandacht te besteden aan het bedenken waar de informatie het beste gevonden kan worden (50% vaak/altijd) dan als leerkrachten hier soms expliciet aandacht aan besteden (45% vaak/altijd). Daarnaast controleren leerlingen vaker wie informatie op internet heeft gezet als hun leerkrachten altijd expliciet aandacht besteden aan het bedenken hoe en waar informatie het beste kan worden gevonden (20% vaak/altijd), dan leerlingen van leerkrachten die hier soms expliciet aandacht aan besteden (17% vaak/altijd).

Als er door leerkrachten altijd expliciet aandacht wordt gegeven aan het bekijken van de kwaliteit van de gevonden informatie, wordt er door leerlingen iets vaker aandacht besteed aan het controleren wie de informatie op internet heeft gezet (21% vaak/altijd) dan als hier vaak of soms aandacht aan wordt besteed (18% en 17% vaak/altijd).

Als er door leerkrachten altijd expliciet aandacht wordt gegeven aan het selecteren van bruikbare informatie, dan bedenken leerlingen vaker altijd waar ze informatie het beste kunnen vinden (16%), dan als er door leerkrachten soms expliciet aandacht wordt gegeven aan het selecteren van bruikbare informatie (11%).

Als leerkrachten vaak of altijd boeken als bron naar voren laten komen bij het bespreken van informatievaardigheden, geven leerlingen vaker aan boeken te gebruiken bij het opzoeken van informatie (41% en 47%) dan als leerkrachten boeken soms aan bod laten komen (36%).

5 VMBO - ontwikkelingen

Volgens de opgave van de bibliotheekmedewerkers heeft 15 procent van de scholen in 2019 een expliciete leerlijn, 38 procent een mediaplan of schoolbreed plan voor mediawijsheid en 36 procent een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden. Op bijna de helft van de scholen met een mediatheek voeren mediathecarissen activiteiten informatievaardigheden met leerlingen uit (43%), op minder dan een kwart met docenten (21%), op geen van de scholen met ouders. Vanwege het beperkte aantal vmbo-scholen in de Monitor voor informatievaardigheden, zijn ontwikkelingen hierin niet goed vast te stellen.

Van de docenten vmbo geeft in 2019 bijna twee derde minstens eens per maand expliciet aandacht aan informatievaardigheden (63%). Docenten zijn met name meer aandacht gaan besteden aan het bekijken wat de kwaliteit van de gevonden informatie is.

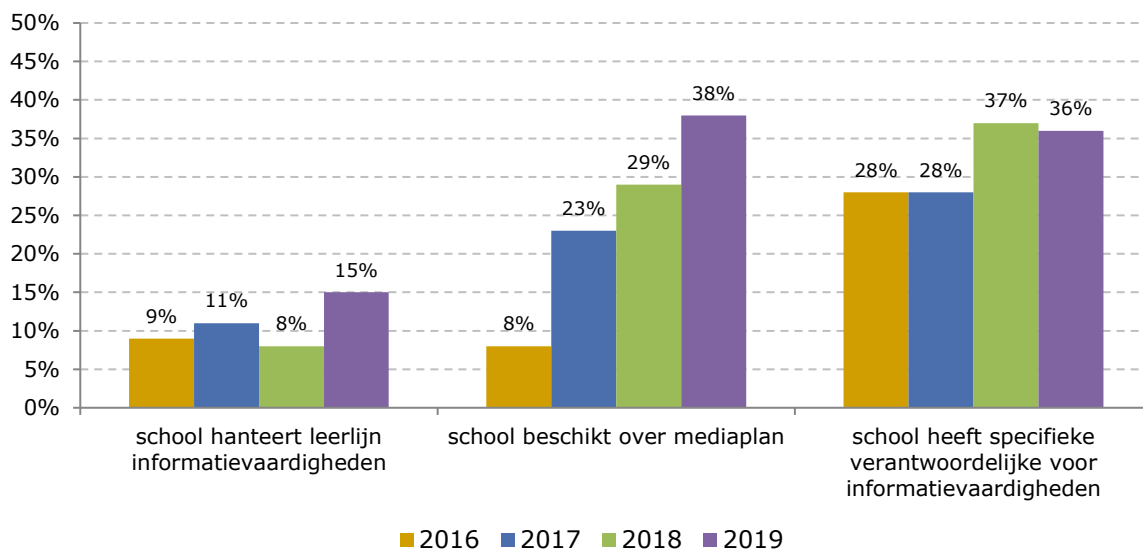
Leerlingen vmbo zoeken informatie vooral op internet, steeds vaker via hun smartphone (nu 71%), steeds minder vaak op een computer of tablet (nu 76%).

5.1 Ontwikkelingen bibliotheekmedewerkers¹⁹

15 procent van de vmbo-scholen hanteert in 2019, volgens de leesconsulent van de bibliotheek, een leerlijn informatievaardigheden, met expliciete doelen voor verschillende jaargroepen. Een veel groter deel van de vmbo-scholen beschikt over 'een mediaplan of schoolbreed plan voor mediawijsheid en/of aanpak 21st century skills' (38%). Op meer dan een derde van de scholen is iemand specifiek verantwoordelijk voor het onderwerp informatievaardigheden (36%) (Grafiek 19). Vanwege het kleine aantal respondenten per meting (2015: 30, 2016: 36, 2017: 47, 2018: 38, 2019: 41) zijn de toevallige schommelingen groot en zijn verschillen niet snel significant.

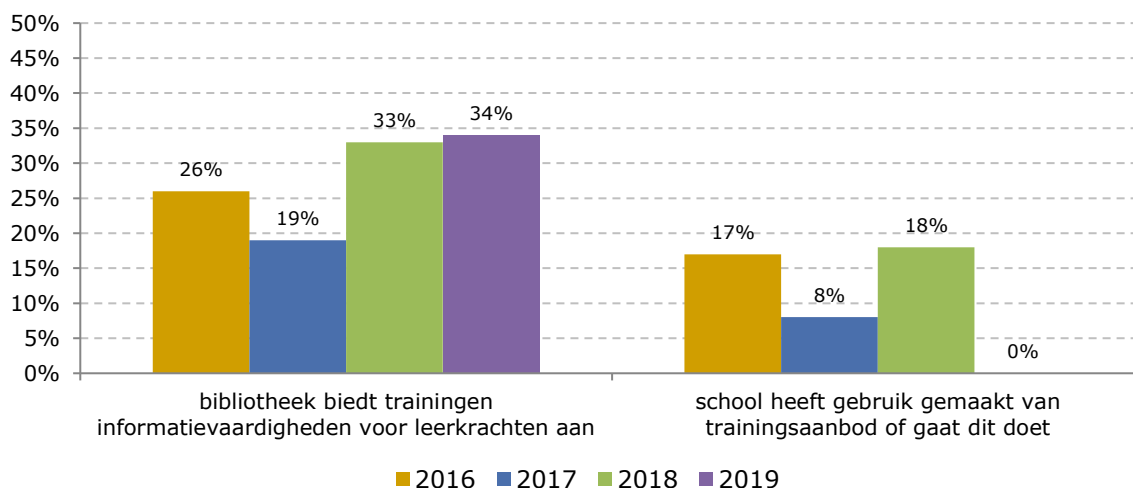
¹⁹ Sinds 2018 worden de informatievaardigheidenvragen alleen gesteld aan bibliotheekmedewerkers van bibliotheken die deelnemen aan het onderwerp informatievaardigheden. In de voorgaande jaren werden de informatievaardigheidenvragen gesteld aan alle bibliotheekmedewerkers. Om data van 2018 te kunnen vergelijken met afgelopen metingen, laten we nu voor alle jaren alleen de data zien van de bibliotheekmedewerkers van bibliotheken die deelnemen aan informatievaardigheden. De percentages voor de jaren 2014-2017 kunnen daarom verschillen van de percentages in voorgaande rapporten.

Grafiek 19 Ontwikkelingen leerlijn, mediaplan²⁰ en verantwoordelijke informatievaardigheden

Het percentage bibliotheken dat scholen trainingen informatievaardigheden voor leerkrachten aanbiedt (34% in 2019) is hoger dan in 2016, 2017 en 2018, maar de verschillen tussen de jaren zijn niet significant. In 2019 zijn er echter geen scholen die gebruik hebben gemaakt of willen maken van een dergelijk aanbod (Grafiek 20).

Grafiek 20 Ontwikkeling scholing leerkrachten in informatievaardigheden²¹

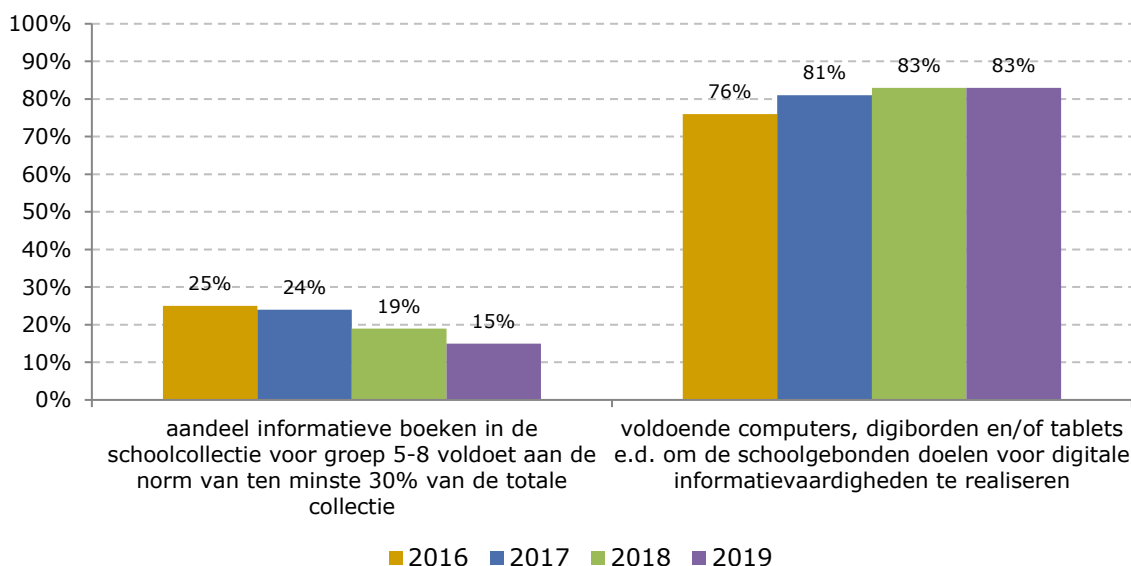
Volgens 15 procent van de bibliotheekmedewerkers in de monitor voor het vo voldoet het aandeel informatieve boeken aan de norm van ten minste 30 procent van de totale collectie. Dat is minder dan in voorgaande metingen, zij het niet significant. Het aantal

²⁰ De vraag naar een mediaplan luidt voluit: "Kent deze school een mediaplan of een schoolbreed plan voor mediawijsheid en/of aanpak 21st century skills?"

²¹ Als de bibliotheek geen training aanbiedt, is de vraag of de school gebruikt heeft gemaakt van het aanbod of dat gaat doen hier automatisch op 'nee' gezet.

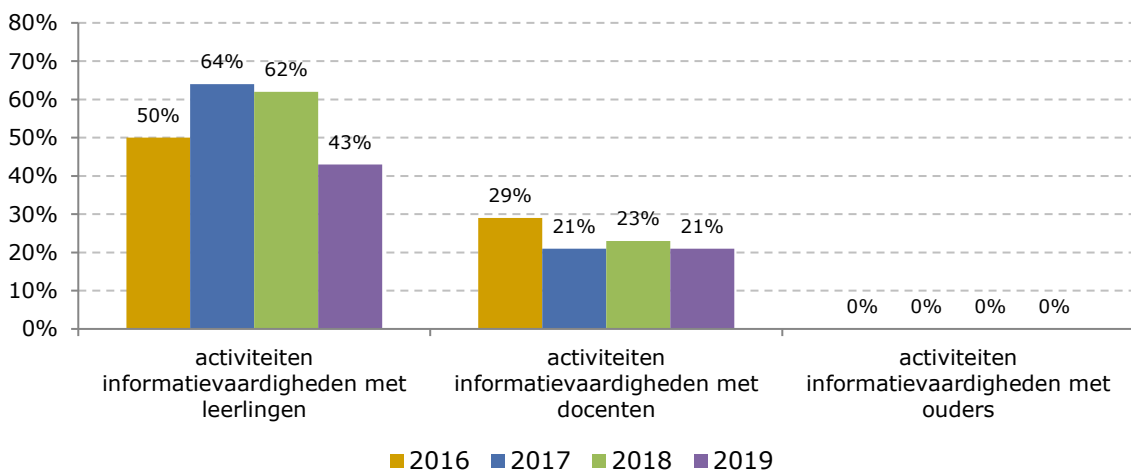
scholen met voldoende computers, digiborden en/of tablets is in alle jaren iets meer dan drie kwart (83%) (Grafiek 21).

Grafiek 21 Voldoende informatieve boeken en computers, digiborden en tablets?

Het percentage mediathecarissen in 2019 dat activiteiten informatievaardigheden uitvoert met leerlingen (43%) of met docenten (21%) is lager dan in 2018 (Grafiek 22).

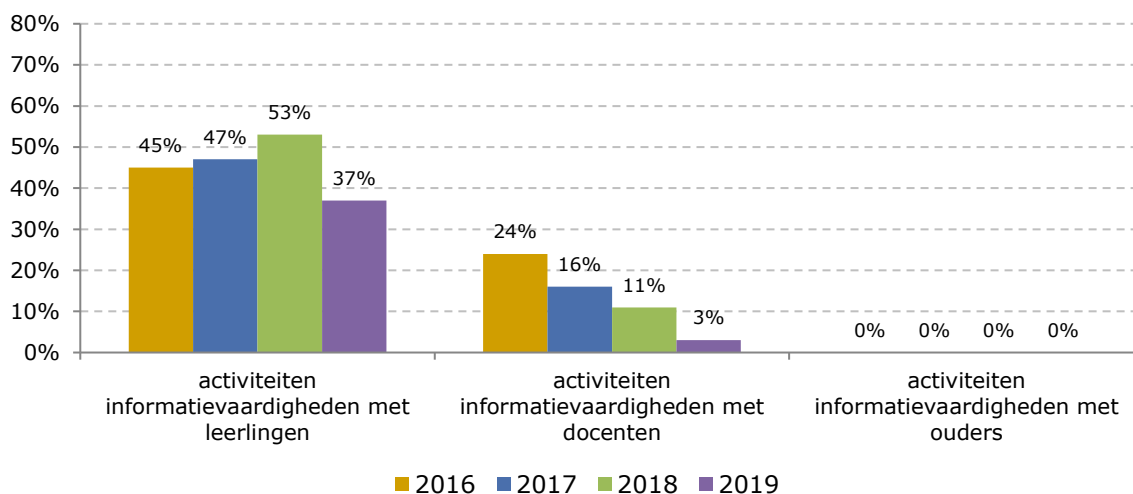
Grafiek 22 Activiteiten informatievaardigheden mediathecarissen

Het percentage bibliotheekmedewerkers dat activiteiten informatievaardigheden uitvoert met leerlingen is tussen 2016 en 2018 iets (niet significant) toegenomen. Dit percentage is echter weer (niet significant) gedaald in 2019 (37%). Het percentage bibliotheekmedewerkers dat activiteiten informatievaardigheden uitvoert met docenten (3%) is in 2019 ook gedaald ten opzichte van voorgaande jaren. Activiteiten

informatievaardigheden met ouders worden al sinds 2016 niet meer uitgevoerd door mediathecarissen of medewerkers van de openbare bibliotheek (Grafiek 23).

Grafiek 23 Activiteiten informatievaardigheden medewerkers openbare bibliotheek

5.2 Ontwikkelingen docenten

Bij de docenten vmbo²² die de vragen over informatievaardigheden hebben gekregen is de verdeling over de leerjaren tussen 2016 en 2019 redelijk stabiel. Leerjaar 1 is het best vertegenwoordigd (42% in 2019). Het percentage docenten dat (ook) les geeft in de theoretische leerweg, ligt tussen 2016 en 2019 tussen de 61 en 66 procent. Het percentage docenten dat (ook) Nederlands geeft rond de 40 procent (Tabel 8).

Tabel 8 Verdeling van leerkrachten naar leerjaar, leerweg en vak (Nederlands ja/nee) per meting

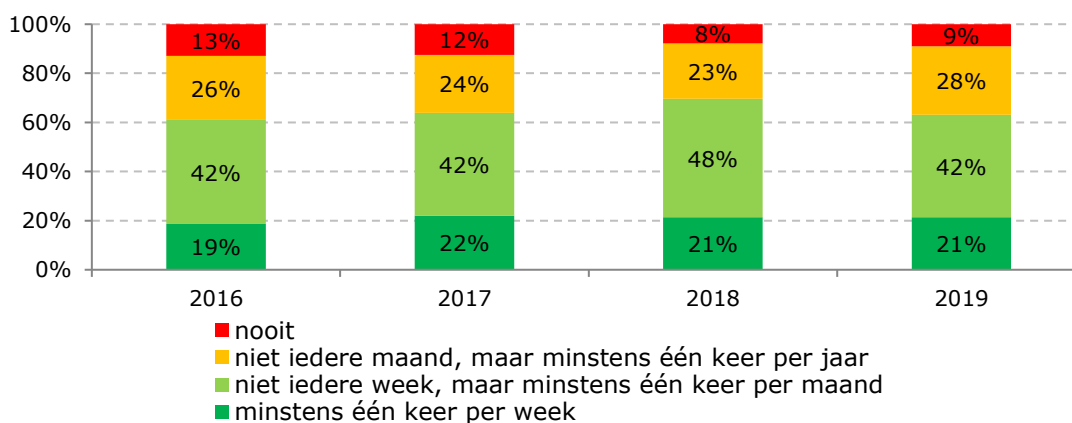
	2016	2017	2018	2019
Leerjaar 1	45%	42%	34%	42%
Leerjaar 2	29%	26%	30%	26%
Leerjaar 3	17%	22%	22%	19%
Leerjaar 4	9%	10%	14%	13%
theoretische leerweg/mavo	64%	58%	61%	66%
basisberoepsgerichte leerweg	44%	56%	51%	42%
kaderberoepsgerichte leerweg	52%	61%	53%	48%
gemengde leerweg	14%	20%	18%	21%
Nederlands	42%	36%	42%	41%
n (totaal)	553	679	609	444

Docenten vmbo in de monitor zijn van 2016 tot en met 2018 duidelijk vaker expliciet aandacht aan het onderwerp informatievaardigheden gaan geven. In 2019 was er

²² In de analyse zijn uitsluitend docenten voor leerjaar 1-4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs, meegenomen.

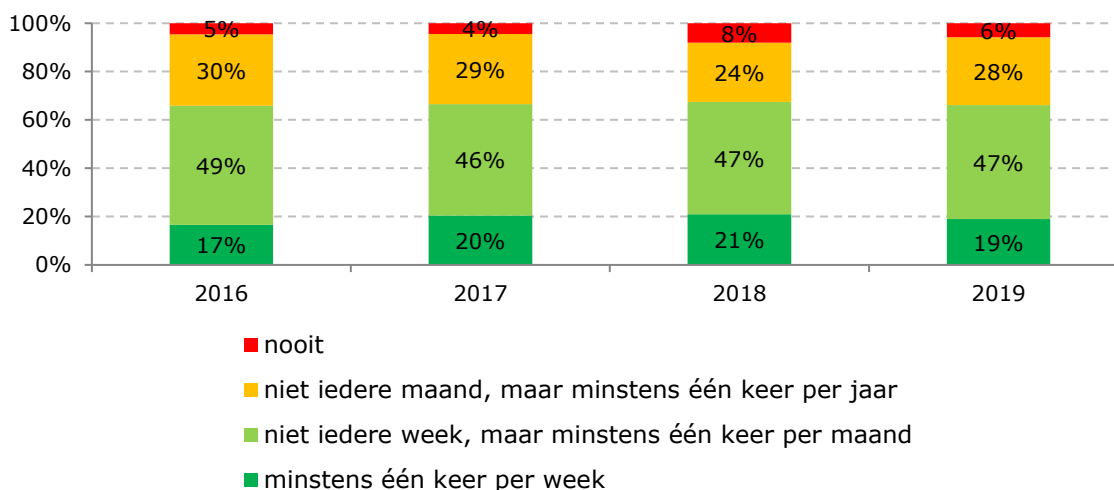
echter sprake van een daling. In dat jaar gaf 63 procent van de docenten aan dat zij minimaal één keer per maand expliciet aandacht geven aan het onderwerp informatievaardigheden, terwijl dit in 2018 nog 69 procent was (Grafiek 24).²³

Grafiek 24 "Hoe vaak geeft u expliciet aandacht aan het onderwerp informatievaardigheden?"

De frequentie waarmee docenten opdrachten of huiswerk geven waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken, is niet duidelijk veranderd (Grafiek 25).

Grafiek 25 "Hoe vaak geeft u opdrachten of huiswerk waarbij leerlingen informatievaardigheden moeten gebruiken?"

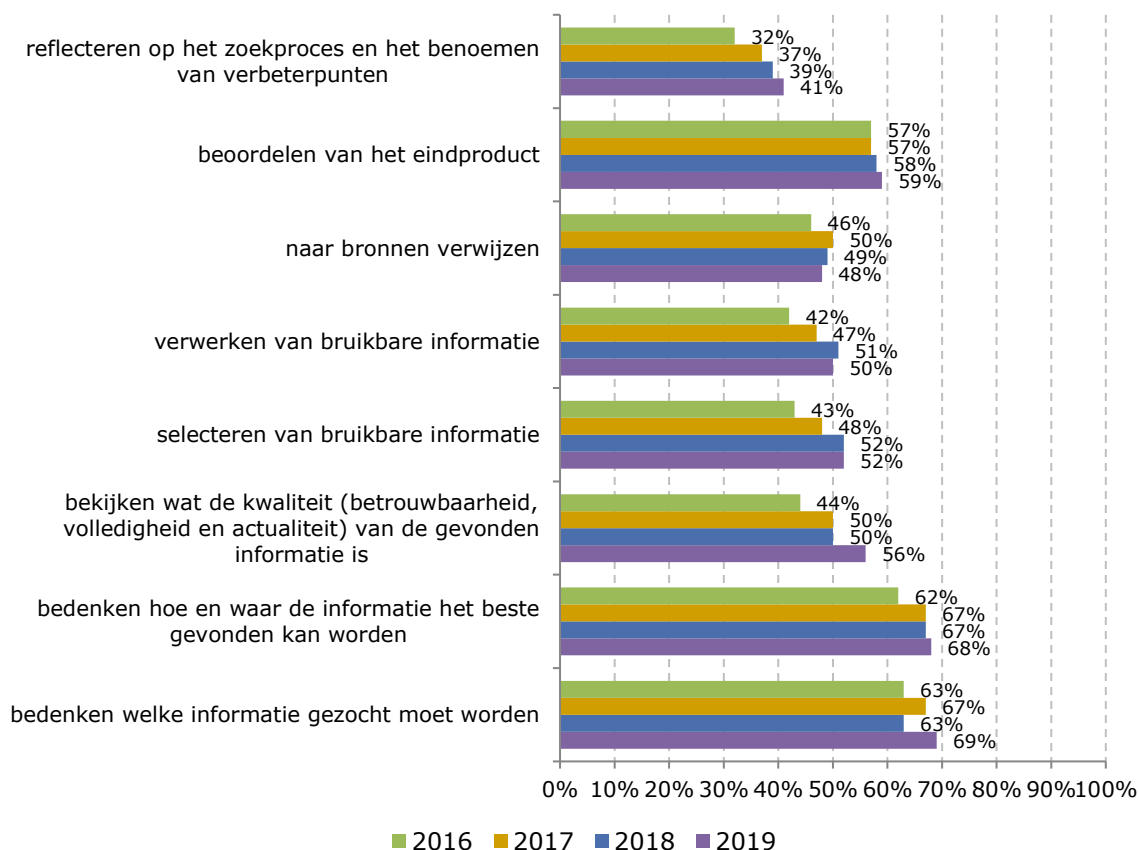

Leerkrachten laten in 2019 ook ongeveer dezelfde vaardigheden aan bod komen als in eerdere jaren. Bedenken welke informatie gezocht moet worden (69% vaak/altijd in 2019) en hoe en waar (68%) komen het meest frequent aan de orde. Verder wordt er ook vaak aandacht besteed aan het beoordelen van het eindproduct (59%). Aan het selecteren en verwerken van bruikbare informatieve bronnen wordt in de afgelopen twee jaar duidelijk vaker aandacht besteed dan in 2016. Verder valt het vooral op dat

²³ Als we alleen naar docenten Nederlands kijken, zijn er geen significante verschillen tussen 2018 en 2019.

het controleren van de kwaliteit van de gevonden informatie in 2019 vaker wordt toegepast dan in voorgaande jaren (Grafiek 26).

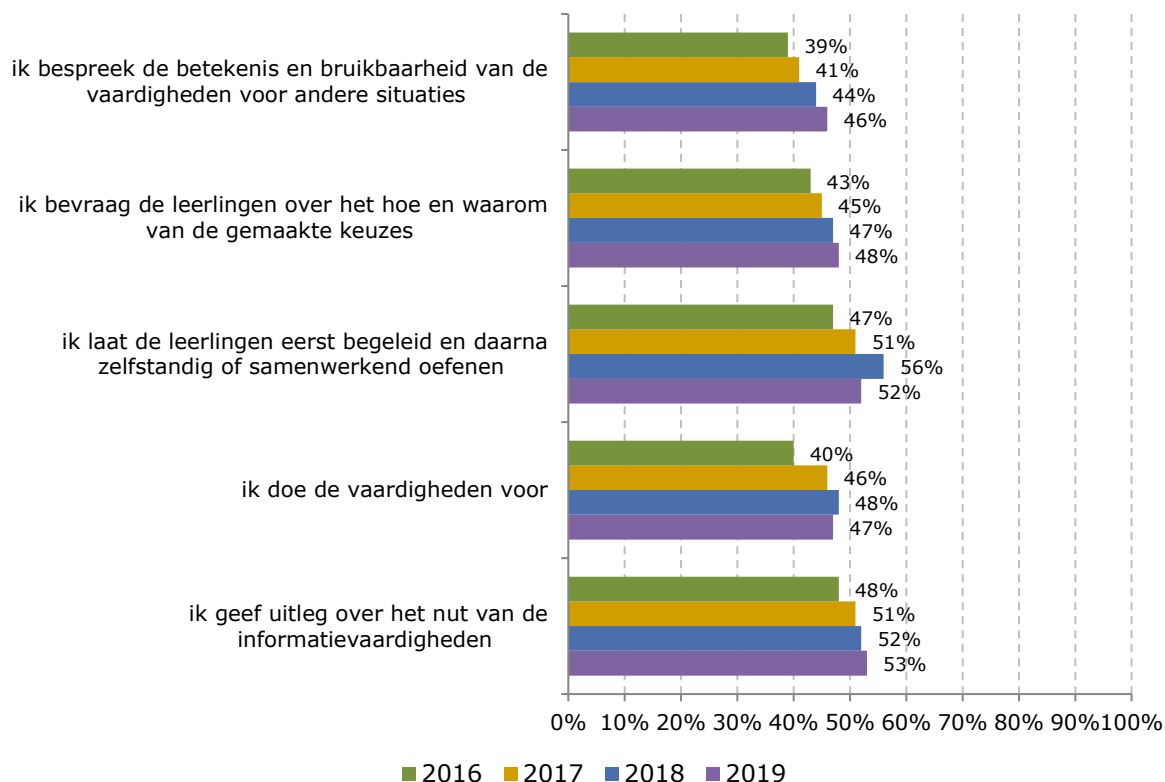
Grafiek 26 "Als u expliciet aandacht geeft aan informatievaardigheden, welke vaardigheden laat u dan aan bod komen?" (% vaak/altijd)²⁴

Verschillende werkwijzen worden door de jaren heen steeds vaker toegepast, wat betreft de didactische aanpak van informatievaardigheden. Alleen het voordoen van de vaardigheden en het begeleid oefenen en daarna leerlingen zelfstandig of samenwerkend laten oefenen werd in 2019 minder vaak toegepast dan in voorgaande jaren (Grafiek 27).

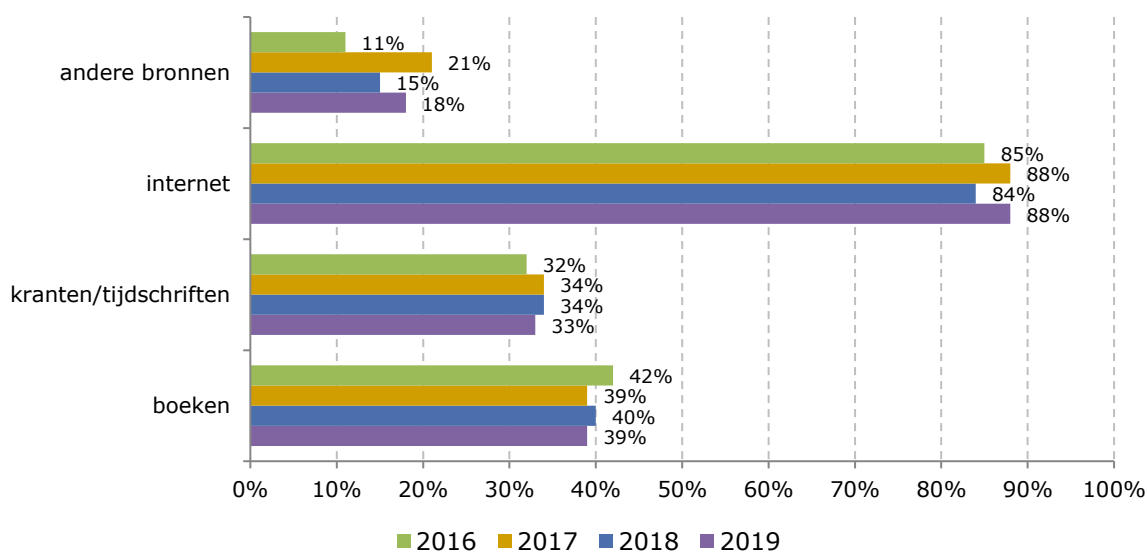
²⁴ Leerkrachten die eerder aangaven dat zij nooit expliciet aandacht geven aan informatievaardigheden (13% in 2016, 12% in 2017, 8% in 2018 en 9% in 2019) hebben deze vragen niet gekregen en zijn buiten beschouwing gelaten. De percentages 'vaak/altijd' zouden een paar procent lager liggen als deze waren meegenomen in de percentering. Dit geldt ook voor Grafiek 27 en Grafiek 28.

Grafiek 27 "Als u aandacht geeft aan informatievaardigheden, hoe pakt u dat dan didactisch aan?" (% vaak/altijd)

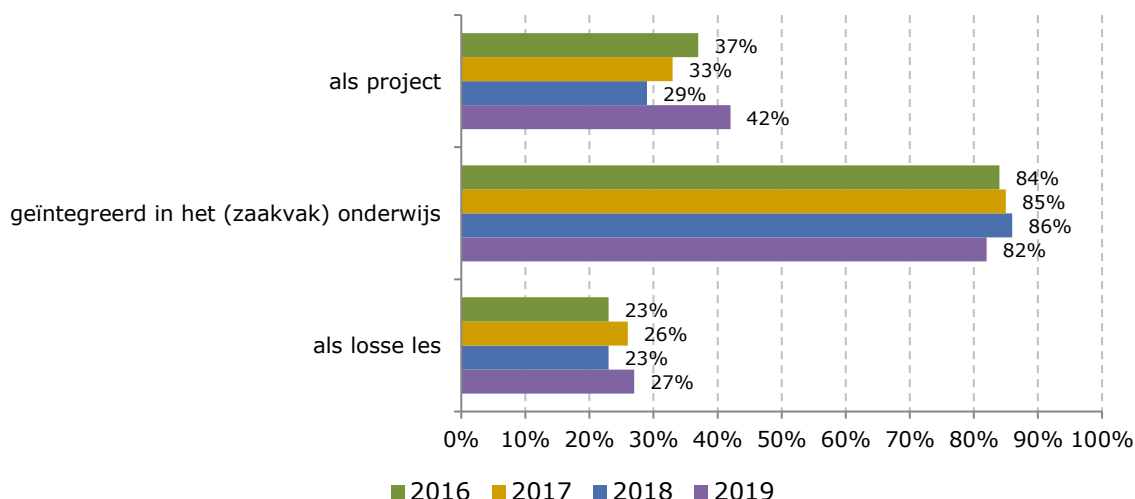
De bron die docenten veruit het meest aan bod laten komen als ze aandacht geven aan informatievaardigheden in het vmbo, is internet (88% vaak/altijd). Duidelijke trends zijn er verder niet (Grafiek 28).

Grafiek 28 "Als u aandacht geeft aan informatievaardigheden, welke bronnen laat u dan aan bod komen?" (% vaak/altijd)

Informatievaardigheden komen in het lesprogramma vrijwel altijd geïntegreerd in het (zaakvak)onderwijs aan bod (82%) en niet vaak als losse les (27%). Als project komen informatievaardigheden sinds 2016 steeds minder vaak aan bod, maar in 2019 komen informatievaardigheden als project weer vaker aan bod in vergelijking met voorgaande jaren (Grafiek 29).

Grafiek 29 "Op welke manier komen informatievaardigheden aan bod in uw lesprogramma?" (% ja)

5.3 Ontwikkelingen leerlingen

De leerlingen vmbo²⁵ die aan het onderzoek over informatievaardigheden deelnamen, zijn min of meer stabiel verdeeld over de leerwegen (Tabel 9). In 2019 is iets minder dan de helft van de leerlingen meisje (49%), in 2016, 2017 en 2018 is dit percentage (ongeveer) gelijk.

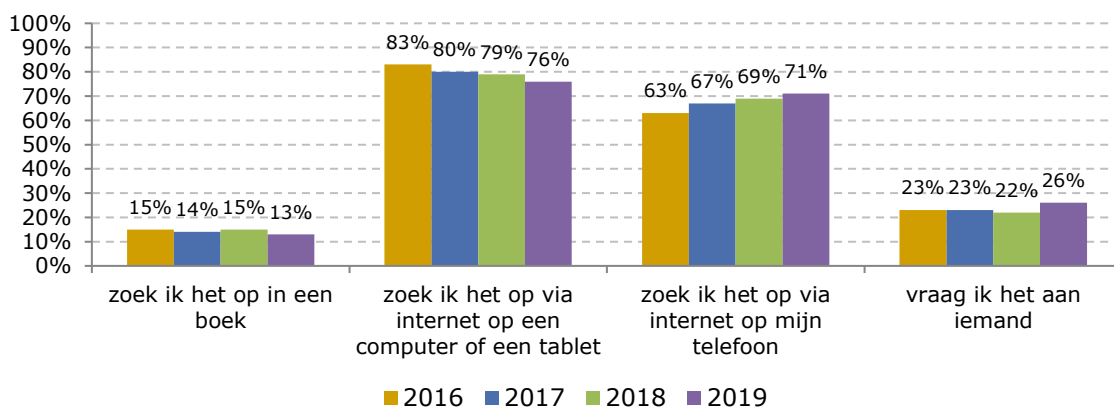
Tabel 9 Verdeling van leerlingen naar leerjaar en leerweg per meting

	2016	2017	2018	2019
Leerjaar 1	40%	34%	31%	37%
Leerjaar 2	34%	30%	29%	33%
Leerjaar 3	17%	24%	23%	19%
Leerjaar 4	9%	12%	17%	11%
theoretische leerweg/mavo	44%	48%	48%	48%
basisberoepsgerichte leerweg	17%	17%	16%	18%
kaderberoepsgerichte leerweg	29%	27%	26%	25%
gemengde leerweg	10%	8%	10%	8%
n (totaal)	8552	8942	9546	6765

²⁵ Exclusief praktijkonderwijs.

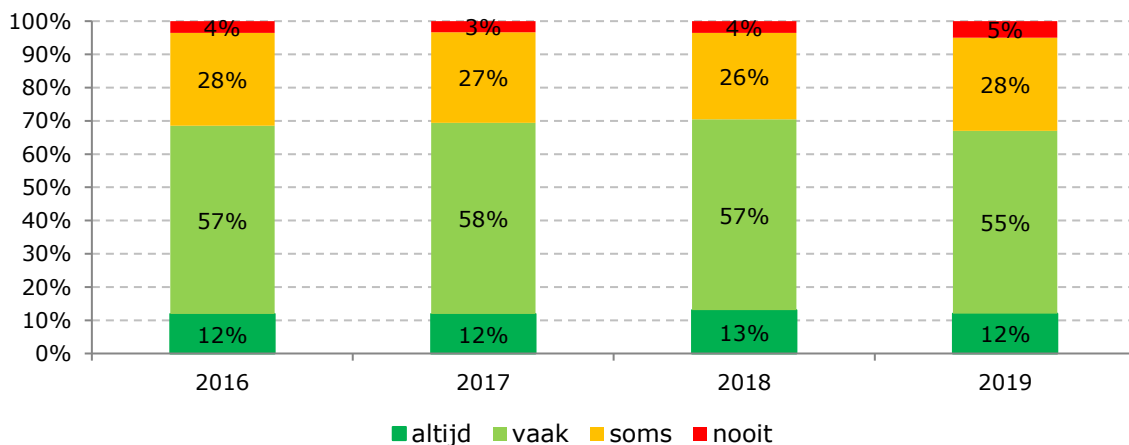
Als leerlingen van het vmbo informatie moeten zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), zoeken ze dit meestal op internet, op een computer of tablet (76% vaak of altijd in 2019) of via hun smartphone (71%). Duidelijk is dat leerlingen in de loop van de jaren minder vaak hun informatie opzoeken op een computer of tablet (76% vaak of altijd in 2019 t.o.v. 83% in 2016) en vaker op hun telefoon (71% t.o.v. 63%). Een kleine minderheid zoekt het (ook) op in een boek (13%) (Grafiek 30). In de afgelopen 2 jaar zoekt bijna de helft informatie nooit in een boek (42% in 2018 en 43% in 2019). Dit is een groter deel dan in 2016, toen nog ongeveer een derde informatie nooit opzocht in een boek (36% in 2016). Een klein deel van de leerlingen zoekt informatie nooit via een PC of tablet op internet (9%).

Grafiek 30 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...' (% vaak/altijd)

Bijna drie kwart van de leerlingen (67%) zegt dat het altijd of vaak lukt om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken voor een werkstuk, presentatie of opdracht. Dit percentage is met 3 procent gedaald ten opzichte van 2018 (70%) (Grafiek 31).

Grafiek 31 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?'

Als leerlingen vmbo de informatie die ze zoeken niet kunnen vinden, vraagt de grootste groep vaak of altijd aan hun ouders (41%), een andere leerling (29%) of een docent (25%) waar ze de informatie kunnen vinden. Leerlingen vragen in 2019 vaker aan bibliotheekmedewerkers waar zij informatie kunnen vinden als zij deze niet kunnen vinden (11% vaak-altijd), dan leerlingen in 2018 (8% vaak-altijd) (Tabel 10).

Tabel 10 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' (% vaak/altijd)²⁶

	2016	2017	2018	2019
vraag ik aan mijn ouders waar ik informatie kan vinden	43%	42%	40%	41%
vraag ik aan een andere leerling waar ik informatie kan vinden	27%	28%	29%	29%
vraag ik aan een docent waar ik informatie kan vinden	20%	21%	23%	25%
vraag ik aan iemand van de bibliotheek waar ik informatie kan vinden	9%	8%	8%	11%
vraag ik aan een deskundige waar ik informatie kan vinden	4%	4%	5%	6%
zet ik een vraag op Twitter of op een blog	3%	42%		

Het raadplegen van andere boeken of websites na het vinden van informatie voor een werkstuk, wordt in 2019 minder vaak gedaan (42% vaak/altijd), dan in 2018 (45% vaak/altijd). Verder valt vooral op dat leerlingen ten opzichte van 2016 minder vaak eerst zelf opschrijven wat men al weet over het onderwerp en dat leerlingen in 2019 vaker een lijstje maken met woorden die helpen bij het zoeken van informatie dan in voorgaande jaren (Tabel 11).

Tabel 11 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd)

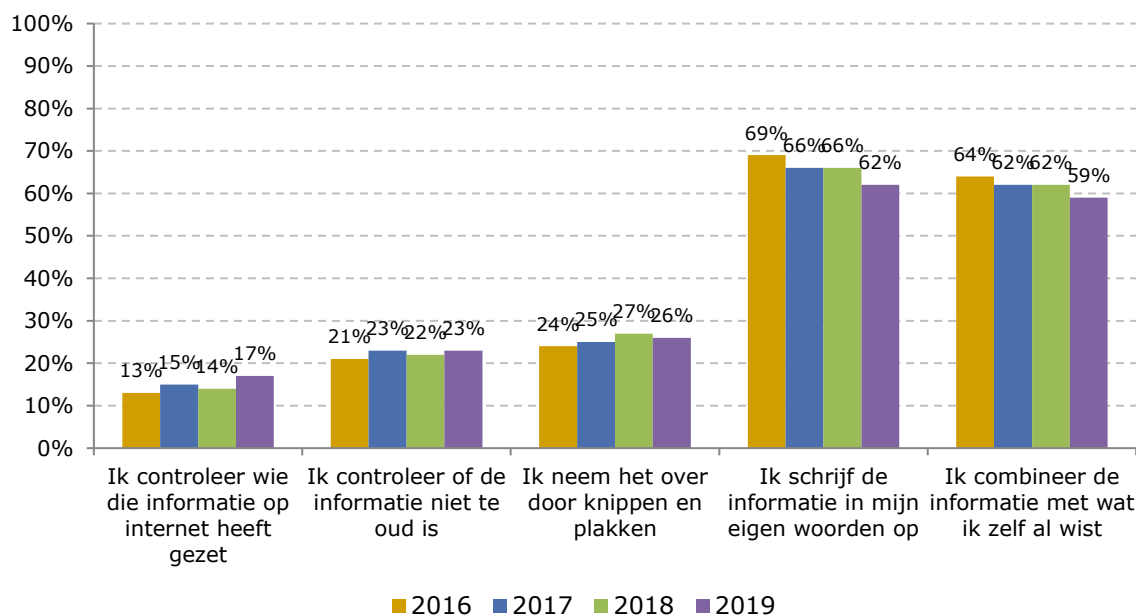
	2016	2017	2018	2019
Als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) typ ik meer dan één zoekwoord in	65%	64%	65%	62%
Als ik informatie heb gevonden (bijvoorbeeld in een boek of op een website), kijk ik ook nog in andere boeken of websites	34%	33%		
Als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op andere sites of in andere boeken			45%	42%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik zelf al weet over het onderwerp	48%	48%	44%	44%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	16%	16%	17%	19%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	40%	38%	37%	38%

Iets minder dan twee derde van de leerlingen schrijft de informatie in eigen woorden op (62%), bijna twee derde (59%) combineert gevonden informatie met wat ze zelf al wisten. Slechts 17 procent controleert wie informatie op internet heeft gezet en 23

²⁶ De antwoordcategorie 'zet ik een vraag op twitter' wordt sinds 2017 niet meer aangeboden.

procent of de informatie niet uit te oud is. Leerlingen schrijven in 2019 de informatie minder vaak op in hun eigen woorden, dan in 2018 (62% tegen 66%). Ook combineren leerlingen in 2019 de informatie minder vaak met wat zij al wisten, dan de leerlingen in 2018 (59% tegen 62%) (Grafiek 32).

Grafiek 32 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd)

Op de vraag 'Als ik mijn werkstuk, presentatie of opdracht bijna af heb controleer ik nog een keer of ik het werk goed gedaan heb' antwoordt drie kwart van de leerlingen dat zij dit altijd of vaak doen (73% in 2019, 74% in 2018, 75% in 2016 en 76% in 2016).

6 VMBO - verschillen tussen groepen leerlingen

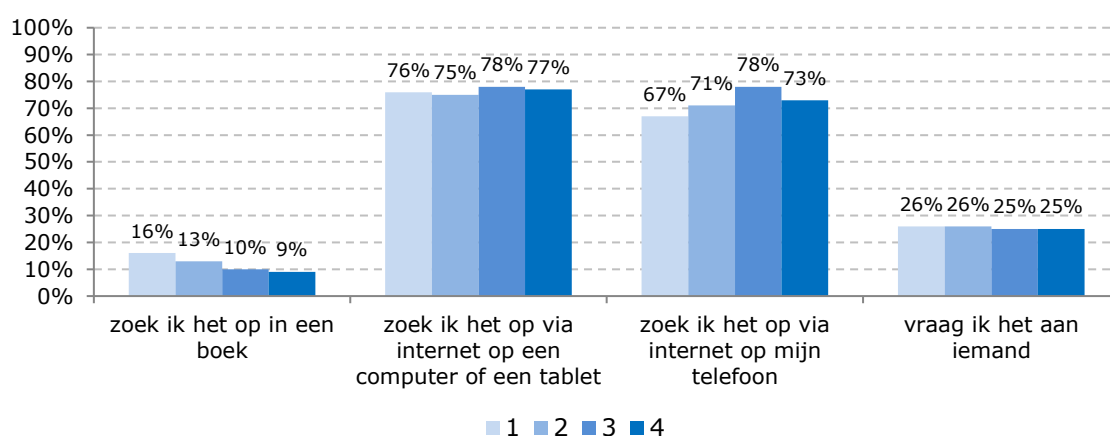
In hogere leerjaren zoeken leerlingen informatie (nog) minder vaak in een boek dan in lagere groepen. Het percentage leerlingen dat zegt de informatie die ze zoeken vaak of altijd zonder hulp te kunnen vinden stijgt van twee derde in leerjaar 1 naar drie kwart in leerjaar 4. Lukt het niet, dan vragen leerlingen in hogere leerjaren het minder vaak aan hun ouders en vaker aan andere leerlingen. Ook zoeken oudere leerlingen op internet vaker met meerdere zoekwoorden en controleren ze iets vaker wie iets op internet heeft gezet dan jongere leerlingen.

Meisjes gebruiken alle bronnen vaker bij het zoeken dan jongens, vragen vaker hun ouders of andere leerlingen waar ze informatie kunnen vinden, schrijven vooraf vaker op wat ze zelf al weten en schrijven de informatie later vaker in eigen woorden op. Jongens controleren iets vaker wie informatie wanneer op internet heeft gezet en zeggen vaker altijd zonder hulp de informatie te kunnen vinden die ze zoeken.

6.1 Leerjaar

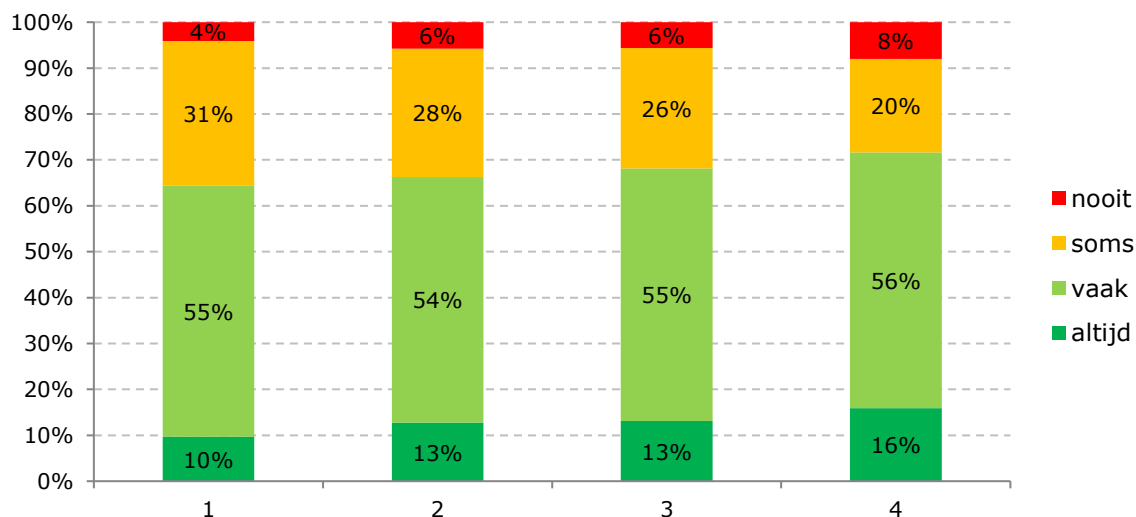
Vergelijken we in de vmbo-data van 2019 de verschillende leerjaren, dan zien we dat het percentage leerlingen dat informatie opzoekt in een boek afneemt. In leerjaar 4 zoekt slechts 9 procent informatie voor bijvoorbeeld een werkstuk vaak of altijd in een boek. Het percentage leerlingen dat informatie zoekt via internet op de telefoon stijgt per leerjaar, al is er in leerjaar 4 wel sprake van een daling van 5 procent ten opzichte van leerjaar 3 (Grafiek 33).

Grafiek 33 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'
naar leerjaar (% vaak/altijd)

In leerjaar 1 zegt bijna twee derde van de leerlingen (65%) dat het altijd of vaak lukt de informatie te vinden die ze zoeken, in leerjaar 4 bijna drie kwart (72%) (Grafiek 34).

Grafiek 34 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?' naar leerjaar

Als leerlingen de informatie die ze zoeken niet kunnen vinden, vragen leerlingen in hogere leerjaren het veel minder vaak aan hun ouders, iets minder vaak aan iemand van de bibliotheek en iets vaker aan een deskundige en andere leerlingen dan in lagere leerjaren (Tabel 12).

Tabel 12 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' naar leerjaar (% vaak/altijd)

	1	2	3	4
vraag ik aan mijn ouders waar ik informatie kan vinden	46%	40%	37%	36%
vraag ik aan een andere leerling waar ik informatie kan vinden	27%	29%	30%	34%
vraag ik aan een docent waar ik informatie kan vinden	24%	26%	25%	25%
vraag ik aan iemand van de bibliotheek waar ik informatie kan vinden	13%	12%	8%	7%
vraag ik aan een deskundige waar ik informatie kan vinden	5%	5%	6%	8%

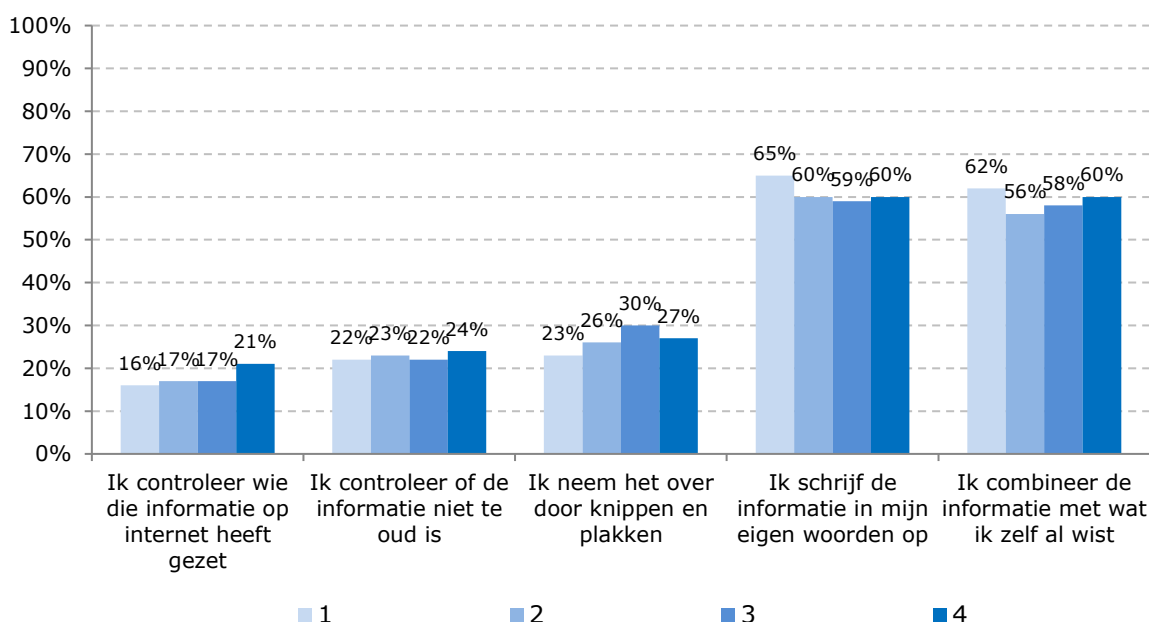
Naast het medium, verschilt ook de manier waarop men informatie zoekt voor een werkstuk per leerjaar. Eerst een lijstje met woorden maken die helpen bij het zoeken, eerst opschrijven wat men zelf al weet en eerst bedenken waar men de informatie kan vinden wordt in hogere leerjaren minder gangbaar, zoeken op internet met meer dan één zoekwoord doet men in leerjaar 4 vaker dan in voorgaande leerjaren (Tabel 13).

Tabel 13 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd) – naar leerjaar

	1	2	3	4
Als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) type ik meer dan één zoekwoord in	62%	61%	62%	66%
Als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op andere sites of in andere boeken.	44%	39%	39%	40%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik zelf al weet over het onderwerp	48%	43%	39%	40%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	20%	19%	17%	18%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	42%	38%	31%	36%

Controleren wie informatie op internet heeft gezet wordt in leerjaar 4 vaker gedaan (21%) dan in lagere leerjaren (16%-17%). Het opschrijven van de informatie in eigen woorden en het combineren van de informatie met wat men zelf al wist, wordt vaker toegepast in leerjaar 1 dan in de hogere leerjaren (Grafiek 35).

Grafiek 35 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd) – naar leerjaar

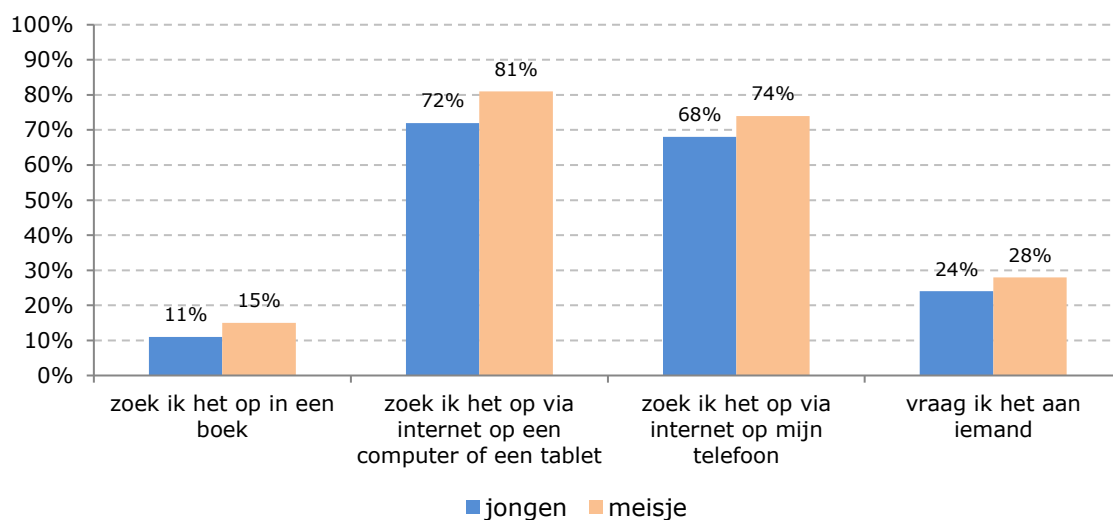

Op de vraag 'Als ik mijn werkstuk, presentatie of opdracht bijna af heb controleer ik nog een keer of ik het werk goed gedaan heb' antwoordt in leerjaar 1 ruim drie kwart dat zij dit altijd of vaak doen (77%), in hogere leerjaren iets minder (69%-73%).

6.2 Geslacht

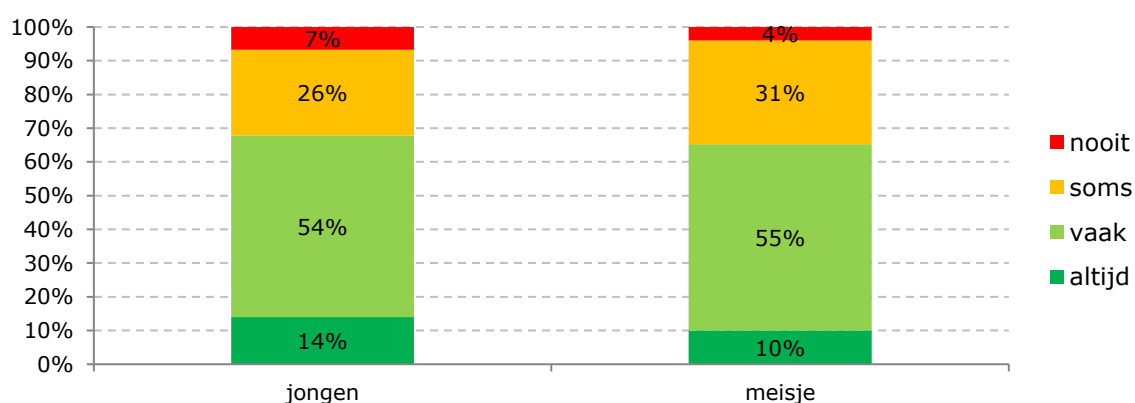
Als leerlingen vmbo informatie moeten zoeken voor bijvoorbeeld een werkstuk, zoeken meisjes in alle bronnen vaker dan jongens (Grafiek 36).

Grafiek 36 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...' naar geslacht

Hoewel meisjes meer bronnen raadplegen, zeggen meer jongens altijd zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken (14% tegen 10%). Ze zeggen echter ook vaker dat het nooit lukt om zonder hulp informatie te vinden die ze zoeken (7% tegen 4%) (Grafiek 37).

Grafiek 37 'Hoe vaak lukt het je om zonder hulp de informatie te vinden die je zoekt?' naar geslacht

Als ze de informatie niet kunnen vinden, vragen meisjes vaker hun ouders (42%) en andere leerlingen (31%) waar ze de informatie kunnen vinden dan jongens (40% en 27%). Jongens vragen het iets vaker aan iemand van de bibliotheek (12% tegen 10%) of een deskundige (7% tegen 4%) (Tabel 14).

Tabel 14 'Als ik de informatie die ik zoek niet kan vinden, dan...' naar geslacht (% vaak/altijd)

	jongens	meisjes
vraag ik aan mijn ouders waar ik informatie kan vinden	40%	42%
vraag ik aan een andere leerling waar ik informatie kan vinden	27%	31%
vraag ik aan docent waar ik informatie kan vinden	25%	25%
vraag ik aan iemand van de bibliotheek waar ik informatie kan vinden	12%	10%
vraag ik aan een deskundige waar ik informatie kan vinden	7%	4%

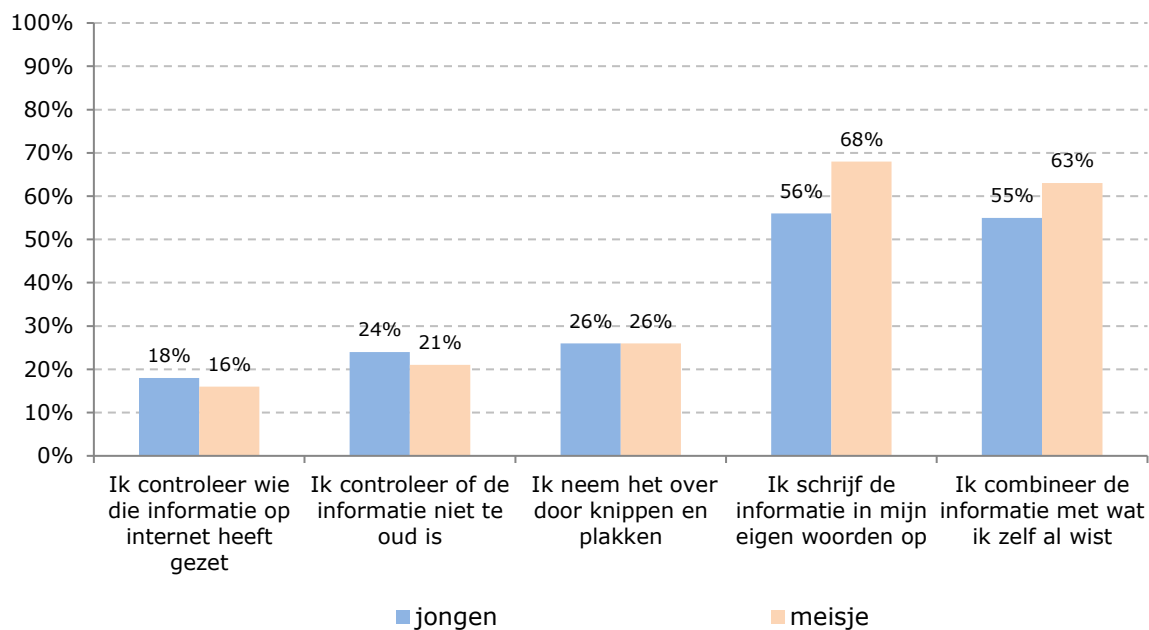
Meisjes typen vaker meer dan een zoekwoord in bij het zoeken naar informatie (66%) dan jongens (59%), kijken vaker nog in een andere bron als ze informatie hebben gevonden (48% tegen 36%), schrijven vaker eerst op wat ze zelf al weten (49% tegen 39%). Zelf eerst een zoekwoordenlijstje maken en eerst bedenken waar men informatie het best kan zoeken, doen jongens en meisjes ongeveer even vaak (Tabel 15).

Tabel 15 'Hoe zoek jij informatie? Geef aan hoe vaak je iets doet' (% vaak/altijd) - naar geslacht

	jongens	meisjes
Als ik informatie op het internet zoek (bijvoorbeeld met Google) type ik meer dan één zoekwoord in	59%	66%
Als ik informatie heb gevonden, dan zoek ik verder om nog meer informatie te vinden, bijvoorbeeld op andere sites of in andere boeken.	36%	48%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, schrijf ik eerst op wat ik zelf al weet over het onderwerp	39%	49%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, maak ik een lijstje met woorden die mij helpen bij het zoeken	19%	19%
Als ik voor een werkstuk informatie zoek, bedenk ik eerst waar ik die informatie het beste kan vinden	37%	38%

Meisjes geven informatie vaker in hun eigen woorden weer dan jongens (68% - 56%) en combineren informatie vaker met wat ze al wisten (63% - 55%). Jongens zeggen iets vaker te controleren wie de informatie op internet heeft gezet (18% tegen 16%) en wanneer (24% tegen 21%) (Grafiek 38).

Grafiek 38 'Wat doe je met de informatie die je hebt gevonden voor je werkstuk, presentatie of opdracht' (% vaak/altijd) – naar geslacht

Meisjes zeggen vaker hun werk nog even te controleren als ze bijna klaar zijn met hun werkstuk, presentatie of opdracht (79% vaak of altijd) dan jongens (67%).

7 VMBO - verbanden

Op scholen waarbij iemand specifiek verantwoordelijk is voor het onderwerp informatievaardigheden of mediawijsheid, wordt door docenten vaker de betekenis en bruikbaarheid van informatievaardigheden besproken en zijn informatievaardigheden vaker geïntegreerd in het (zaakvak)onderwijs. Ook lijken leerlingen van scholen met een leerlijn informatievaardigheden en/of mediaplan 'informatievaardiger', dan leerlingen van scholen zonder leerlijn informatievaardigheden en /of mediaplan. Activiteiten met leerlingen rond informatievaardigheden van de mediathecarissen op school lijken een wisselend effect te hebben op de vaardigheden van leerlingen.

7.1 Leerlijn, leesplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met activiteiten docenten

Als we de antwoorden van de docenten en de antwoorden van de leesconsulent over hun school aan elkaar koppelen, dan komen er een paar significante verbanden naar voren tussen het beleid op school en de activiteiten van de docenten. Op scholen waarbij iemand specifiek verantwoordelijk is voor het onderwerp informatievaardigheden of mediawijsheid, wordt door docenten vaker de betekenis en bruikbaarheid van de vaardigheden voor andere situaties besproken dan op scholen waarbij niemand specifiek verantwoordelijk is voor het onderwerp informatievaardigheden of mediawijsheid (54% tegen 45%). Daarnaast zijn informatievaardigheden vaker geïntegreerd in het (zaakvak)onderwijs op scholen waarbij iemand specifiek verantwoordelijk is voor het onderwerp informatievaardigheden of mediawijsheid, dan op scholen waarbij niemand specifiek verantwoordelijk is voor informatievaardigheden of mediawijsheid (88% tegen 78%).

7.2 Leerlijn, leesplan en verantwoordelijke informatievaardigheden – verband met antwoorden leerlingen²⁷

Bij een nadere analyse van de antwoorden van de *leerlingen* in leerjaar 1 in relatie tot het beleid op hun school²⁸ blijkt dat leerlingen van scholen waarop een leerlijn informatievaardigheden wordt gehanteerd vaker eerst opschrijven wat zij zelf al weten over een onderwerp als zij informatie zoeken voor een werkstuk, dan leerlingen van scholen waarop geen leerlijn informatievaardigheden wordt gehanteerd (57% tegen 48%). Ook controleren leerlingen van scholen met een leerlijn informatievaardigheden vaker wie informatie op internet heeft gezet (20%) en nemen zij vaker informatie over door te knippen en te plakken (31%), dan leerlingen van scholen zonder leerlijn informatievaardigheden (16% en 22%). Verder controleren leerlingen van scholen met

²⁷ Voor 6068 van de 6765 leerlingen vmbo (90%) die in de meting van 2019 de vragen over informatievaardigheden hebben beantwoord, konden de antwoorden worden gekoppeld aan de antwoorden van de bibliotheekmedewerker/leesconsulent. Om een zuivere analyse te kunnen maken, kijken we hier alleen naar leerlingen uit groep 1. Het gaat dan om 2220 leerlingen, van 39 scholen.

²⁸ Een analyse van de antwoorden van de leerlingen in relatie tot de activiteiten van hun *docent* kan helaas niet worden gemaakt, omdat de leerlingen niet aan hun docent(en) kunnen worden gekoppeld.

een leerlijn vaker of zij hun werk goed hebben gedaan, als zij hun werkstuk, presentatie of opdracht af hebben, dan leerlingen van scholen zonder leerlijn (80% tegen 76%).

Tussen leerlingen van scholen met en zonder mediaplan zijn ook enkele verschillen gevonden. Op scholen met 'een mediaplan of een schoolbreed plan voor mediawijsheid en/of een aanpak 21st century skills', geven de eerstejaars vmbo-leerlingen vaker aan dat zij ook nog in andere boeken of op andere websites kijken als zij informatie hebben gevonden, dan leerlingen op scholen zonder mediaplan (50% tegen 41%). De leerlingen van scholen met een mediaplan schrijven ook vaker op wat zij al weten over een onderwerp als zij informatie zoeken (53%) en maken vaker een lijstje met woorden die helpen bij het zoeken van informatie (24%), dan leerlingen van scholen zonder mediaplan (45% en 19%). Daarnaast controleren leerlingen van scholen met een mediaplan vaker wie informatie op internet heeft gezet, dan leerlingen van scholen zonder mediaplan (19% tegen 15%). Verder schrijven leerlingen van scholen met een mediaplan vaker gevonden informatie in hun eigen woorden op (67%), combineren informatie vaker met wat zij al wisten (65%) en controleren vaker nog een keer of zij hun werk goed hebben gedaan als zij hun werkstuk, presentatie of opdracht bijna af hebben (79%), dan leerlingen op scholen zonder mediaplan (65%, 59% en 75%).

Op scholen waar de mediathecarissen activiteiten informatievaardigheden met leerlingen uitvoeren, schrijven eerstejaars vmbo-leerlingen vaker eerst op wat zij zelf al weten over een onderwerp als ze informatie zoeken (55%) dan eerstejaars vmbo-leerlingen van scholen waar mediathecarissen geen activiteiten informatievaardigheden uitvoeren met leerlingen (of scholen die geen mediatheek en dus geen mediathecarissen hebben) (48%). Leerlingen van scholen waar de mediathecarissen activiteiten informatievaardigheden uitvoeren, schrijven gevonden informatie daarnaast minder vaak in hun eigen woorden op (58%), combineren gevonden informatie minder vaak met wat zij al wisten (58%), nemen vaker informatie over door te knippen en te plakken (30%) en zoeken minder vaak informatie op in een boek (12%) dan leerlingen van scholen waar mediathecarissen geen activiteiten informatievaardigheden uitvoeren (68%, 64%, 21% en 18%).²⁹

²⁹ Het gaat hier slechts om 6 scholen waar mediathecarissen deze activiteiten uitvoeren en 7 scholen waar ze dat niet doen. Voor de overige scholen kon de leesconsulent/bibliotheekmedewerker de vraag niet beantwoorden.